

Юрій ШЕЛЯЖЕНКО

Наближаються зміни. Це помітно кожному, хто відслідковує ключові рухи в політичному хаосі. Хоч робити це дедалі важче, а причина — інформаційний (дезінформаційний) галас, ще один неодмінний супутник будь-яких реформ.

Минулого тижня ЗМІ активно обговорювали підсумки перших ста днів роботи уряду Юлії Тимошенко та дискутували з приводу дострокових виборів міського голови у Києві. Спільна риса всіх скандальних публікацій: мало інформації, багато брехні. Відзначимо, що увага ЗМІ до цих подій була гіпертрофованою. Адже три місяці — занадто малий строк, щоб оцінити дієвість урядової політики, а виборча кампанія в столиці ще як слід не почалася.

Навіть столичний міський голова не встиг дати жодної прес-конференції. Бо ж не можна так називати “брифінг” Черновецького із самовихвалянням щодо його уявних успіхів (наприклад збільшення бюджету втричі за рахунок підвищення тарифів на комунальні послуги), на якому він виголосив бундочний монолог, заявивши, що “готов обцятися лічно с каждым киевлянином с глазу на глаз” та покинув колонний зал мерії, не відповівши на питання журналістів. А тих колег, які наблизилися до мера-втікача, грубо відштовхувала його охорона та працівники прес-служби. Відтіснили “від тіла” міського голови всіх, крім... телеканалу “Росія”! І це зафіксовано на фотознімках, які опублікувало інтернет-видання “Українська правда”. Резонанс виявився мінімальним, хоч схожий скандал у цивілізованій країні примусив би політика подати у відставку. Леонід Михайлович бровою не веде. Ось вона, культура! Етикет і мірця, так само як держслужбовець Черновецький і державна мова — несумісні?!

Петро АНТОНЕНКО

В Українському домі відбулася прес-конференція Юлії Тимошенко й очолюваного нею Кабінету Міністрів України. Тема — перші 100 днів роботи уряду. На захід запросили журналістів з України а також їхніх зарубіжних колег.

На сходах Українського дому урядовців зустрів пікет опозиції. На плакатах, зокрема, значилося: “Юля, де бензин по 3,50?” Ніби за попереднього уряду він був за такою ціною! А чому ціна зросла з 5 до 6 гривень, ми почули на прес-конференції. Прем’єр розповіла, як того ж дня міністр палива та енергетики України змушений був прориватися на державне підприємство його ж відомства — Кременчуцький нафтопереробний завод, найбільший в Україні. Міністр з’ясував, що діється на підприємстві, до керівництва якого потрапили представники олігархічних кланів. Цей промовистий факт свідчить, що уряду демократичної коаліції доводиться працювати в облозі.

Цифри, які пролунали на прес-конференції, вселяють надію. Це перші кроки уряду. Та важливо, щоб за цифрами стояло поліпшення життя чи бодай надія на те, що добрі починання триватимуть. А це можливо лише за умови збереження правлячої коаліції парламенту, яка й сформувала уряд. Прем’єр-міністр чітко заявила: вона докладе всіх зусиль для збереження цієї коаліції. А відповідаючи на запитання про безперервні нападки на уряд та постійні спроби вбити клин між блоками правлячої коаліції, прем’єр зазначила: “Моє терпіння буде безмежне щодо зусиль зберегти коаліцію”.

Юлія Тимошенко почала свій виступ з соціальних питань. Зазначила, що коли уряд почав соціальні виплати, його звинуватили в “популізмі”, в тому, що в бюджеті не вистачить коштів. Кошти, виявляється, в державі є. Уже почали надходити нові: від виведення кланової економіки з тіні, зростання виробництва.

Виконано квартальний план з доходів бюджету, в останні дні березня були понадпланові надходження. Тобто це вже не дефіцит, а профіцит бюджету. Тому буде видано всі заплановані на цей рік виплати знецінених радянських вкладів, всі виплати матерям на дітей. А за кілька місяців почне працювати програма кредитів на доступне житло. Нарешті, з 1 квітня розмір мінімальної пенсії підвищено до рівня прожиткового мінімуму — 481 гривня (окрім доплат).

Чимало було запитань стосовно місцевої влади. Однією з причин низького рівня культури влади на місцях названо вибори в

РАНО РОБИТИ ВИСНОВКИ

25 травня мають відбутися дострокові вибори Київського міського голови, які оголосила Верховна Рада. Доти демократичні сили мають шанс виправити найбільш кричущі рішення міської ради, оскільки ЦВК зареєструвала 15 нових “списочників” БЮТу в Київradі замість депутатів-перебіжчиків. Тривають консультації щодо визначення єдиного кандидата в мери Києва від БЮТ, НУНС та Блоку Кличка. Юлія Тимошенко пообіцяла очолити виборчий список своєї політичної сили в Києві.

Щодо перших ста днів роботи уряду демократичної коаліції, то перший начебто “вбивчий” аргумент його критиків — зростання інфляції та підвищення цін. Давно оприлюднено відповідь на ці закиди — маховик інфляції розкрутив уряд Януковича, викачуючи кошти українського бюджету в офшори через надмірне відшкодування ПДВ, а підвищення цін — світова тенденція, зумовлена зростанням цін на енергоносії.

Ідеологи “тіньового опозиційного уряду” чудово розуміють, що людям важко осмислити цю сумну реальність, і продовжують тиражувати свої закиди. Але є речі, про які вони мовчать. У Росії ціни на продукти харчування, заморожені до виборів президента, зараз поповзли вгору. В багатьох регіонах РФ буханець хліба коштує понад долар. Російський уряд намагається стримувати ціни, але це призводить до дефіциту продуктів, з’являються черги за хлібом. До речі, в північній державі з імперськими амбіціями, що заробляє на продажу нафти й газу мільярди, зростання цін також пояснюють здорожчанням енергоносіїв. А в Україні хліба достатньо, ціна коливається від 35 (Київ) до 60 (схід—південь) центів. Завдяки антиінфляційним заходам уряду зростання цін суттєво уповільнено.

Фото П. Антоненка

ЦЕ ВСЕЛЯЄ НАДІЮ

один тур, коли в переможці може проскочити й демагог, і той, хто підкупить більше виборців. Юлія Тимошенко вважає, що проблема не в тому, що в місцевих радах утворилася інша більшість, ніж на всеукраїнському рівні, часом опозиційна до уряду, парламенту чи Президента, а у слабкій відповідальності місцевої влади перед громадянами. Результат — величезні зловживання на місцях. Досить лише згадати про масові розкрадання земель.

На жаль, досі не вступив у дію закон про імперативний мандат місцевих депутатів (перебуває на розгляді Конституційного Суду). А з заміною міських голів — проблема, що засвідчила дворічна тяганина з перевиборами мера Києва. Тому процедуру заміни міських голів і депутатів місцевих рад треба спростити.

Юлія Тимошенко пояснила, чому БЮТ висуватиме свого кандидата на травневі вибори мера Києва, а не підтримуватиме когось іншого, наприклад Кличка. Саме БЮТ має найбільшу підтримку виборців у Києві. До того ж, на посаду мера столиці треба висунути

Ось і критикуйте після цього демократичний уряд, що за якихось три місяці всупереч інфляції та несприятливим світовим тенденціям виплачує борги Ощадбанку СРСР, значно підвищив мінімальні зарплати і пенсії, виплати ветеранам, пенсіонерам, “дітям війни” і матерям з малолітніми дітьми. Боротьба з корупцією теж на висоті: вдвічі збільшено надходження до бюджету від податків та мита, припинено вал контрабанди, впроваджується незалежне зовнішнє оцінювання у школах, запущено процес очищення ринків від зайвих посередників і спекулянтів (починаючи від РосУкрЕнерго і закінчуючи Тендерною палатою). Крім послідовної соціальної політики, уряд реалізує стратегічний курс на поліпшення транспортної інфраструктури: виділено понад 10 млрд грн. на будівництво та реконструкцію доріг, вокзалів, аеропортів, столиця отримає нову кільцеву дорогу. Кабмін потурбувався і про стадіони — це важливо для проведення Євро-2012. Багато європейців прийдуть до нас подивитися футбол і ознайомитися з нашою державою. Вони побудуться хибних уявлень про Україну як частину засніженої та скutoї ланцюгами неволі Російської імперії.

Стала міцнішою та конкретнішою риторика наших владомощів щодо українського суверенітету. Президент публічно визнав загрозу гегемонії іноземних ЗМІ у вітчизняному інформаційному просторі та поставив перед РНБО стратегічне завдання подолати медіаорієнтованість “на Шарикових”. Прем’єр-міністр реалізує європейський курс України. Ми вже майже вступили у ВТО і готуємося стати частиною євроатлантичного безпекового простору. Цьому сприятиме візит Джорджа Буша до Києва. Аванси, видані українській ін-

телігенції вищим керівництвом держави на Форумі в Національній опері, вражають масштабом. Сто мільйонів на українську книжку! Це те, що треба нашій культурі, аби вивести її зі стану злидненого животіння.

Звичайно, доброї волі на Печерських пагорбах дуже мало для наведення порядку в усіх просторах України. Подекуди менталітет дозволяє саботувати розпорядження центру, покликані допомогти українцям знайти своє коріння — такий парадокс.

Вихідними я побував у Луганську, завітав до комп’ютерного клубу в підземному переході на центральній вулиці, яка досі звється Совєцькою. Хотів написати електронний лист приятелеві, але не зміг: там на комп’ютерах досі не українізовано розкладку клавіатури! Не кажучи вже про те, що російськомовна “кібер-няня” оберігає відвідувачів від деяких сайтів, зокрема цілком пристойних, натомість рекламує російськомовні інтернет-портали. Але ж органи ліцензування давно отримали з Києва інструкцію перевіряти комп’ютерні клуби на предмет українізації та у випадках, подібних до описаного, відкликати ліцензію!

Як має почуватися звичайний українець, чучучи щедрі обіцянки на телебаченні та стикаючись із сумною реальністю на вулицях? Вершником на білому крилатому коні чи пасажиром “Титаніка”, що стрімко насувається на айсберг?..

Мабуть, рано робити висновки: хоч усі ЗМІ підштовхують нас до радикальних суджень, кон’юнктура (часто замовлена і проплачена) не повинна впливати на світогляд. Спробуємо залишитися оптимістами та сприяти змінам на краще щоразу, як вони починаються поряд.

ЧИ ЗАСТУПИТЬСЯ ВЛАДА ЗА ПОЛІТВ’ЯЗНІВ І РЕПРЕСОВАНИХ?

Юрій ГНАТКЕВИЧ, народний депутат України, голова підкомітету у справах репресованих, етнополітики і попередження міжнаціональних конфліктів

Наважитися захопити офіс Всеукраїнського товариства політв’язнів і репресованих могли тільки ті, хто ненавидить українську незалежність

До офісу Всеукраїнського товариства політв’язнів і репресованих, що розташувався на Подолі на вул. Межигірській, 7/16, увірвалося близько п’ятнадцяти молодиків характерної зовнішності. Вони вирвали з рук голови товариства Героя України Євгена Пронюка портфель і стали виштовхувати його з приміщення. Чоловік, який керував нападниками, вигукнував, що це приміщення викуплене і показав документ — “Договір купівлі—продажу”. Нападники, лаючись, поспіхом виносили до вантажного автомобіля речі, що були власністю товариства. Їм вдалося викрасти два комп’ютери, сейф з важливими документами. Нападники зняли зі стіни будинку табличку з написом “Всеукраїнське товариство політв’язнів і репресованих” і повісили замість неї іншу: “Музей православної ікони”.

Приміщення, про яке йдеться, Товариство політв’язнів і репресованих орендувало 1996 р. терміном на 25 років з переоформленням договору оренди кожні п’ять років. Оскільки термін чергової п’ятирічної оренди закінчується 24 квітня ц. р., керівництво товариства кілька разів зверталося до Леоніда Черновецького з проханням продовжити термін оренди. Проте столична влада вперто мовчала. За версією колишніх політв’язнів, орендоване приміщення таємно комусь продали. Відчуваючи, що крісло під столичним міським головою захиталося, покупці не стали чекати, а вирішили діяти у рейдерський спосіб.

Важко повірити, що рейдерський напад організувала Православна Церква Московського патріархату, святі отці якої не розуміють, що іконам місце не в музеях, а у храмах.

Колишні політв’язні були і залишаються людьми відважними, які за ідею Незалежності України провели довгі роки у тюрмах, концтаборах. Кинути зухвалий виклик таким людям можуть лише ті, хто ненавидить нашу незалежність.

Подільська міліція допомогла припинити погром в офісі. Але чи надовго? І чи заступиться за політв’язнів і репресованих вища українська влада?

ПОЗИЦІЯ ПРЕЗИДЕНТІВ НЕПОХИТНА

Фото з сайту Президента України

Євген БУКЕТ

1 квітня в Україні з державним візитом перебував Президент Сполучених Штатів Америки Джордж Буш. У рамках візиту Україна і США підписали “дорожню карту” двосторонніх відносин. За словами Президента України Віктора Ющенка, цей комплексний документ чітко визначає пріоритети взаємодії двох країн у багатьох сферах — від політичного діалогу до екологічної безпеки. Зокрема, один із них — активне сприяння розширенню контактів між громадянами двох держав на всіх рівнях. З цієї метою мають бути розроблені відповідні державні й недержавні програми.

Віктор Ющенко повідомив, що у рамках державного візиту Джорджа Буша до України підписано також важливу міждержавну угоду про торговельно та інвестиційне співробітництво. “Вона закладає потрібний фун-

дамент для підготовки і початку в недалекому майбутньому переговорів про створення зони вільної торгівлі між нашими країнами”, — упевнений глава держави. Він додав, що не менш важливе значення має підписана в ході візиту рамкова угода про співробітництво у дослідженні та використанні космічного простору з мирною метою, яка відкриває нову перспективу для взаємодії в галузі високих технологій.

Президент США Джордж Буш під час спільної з Президентом України прес-конференції підтвердив підтримку Сполучених Штатів Америки приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО. “Моя позиція непохитна: Україна і Грузія повинні отримати ПДЧ”, — сказав він.

“Переконаний, що ми отримаємо позитивний відгук у Бухаресті, знайдемо аргументи для тих держав, які ще формулюють свої позиції з цього питання”, — сказав Віктор Ющенко.

Тим часом Прем’єр-міністр Франції Франсуа Фійон заявив в інтерв’ю радіо Франс Інтер, що Франція проти приєднання України та Грузії до ПДЧ, оскільки це неправ-

вильна відповідь на баланс сил в Європі, зокрема, між Росією та Європою.

На Майдані Незалежності напередодні візиту Буша кому-

Фото Євгена Букета

Антинатівський мітинг лівих сил на Майдані Незалежності

СВОБОДА СЛОВА СПОКУШАЄ...

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Нині стало модно коментувати Президента у приватних розмовах і публічно давати главі держави поради, що і як робити, навіть як говорити і як виглядати не слід, щоб мати вигляд очільника сильної держави. Свобода слова спокушає багатьох шукати зручного приводу, щоб нею скористатись, інакше навіть вона?

Але Україна — не сильна держава з сильним парламентом. Слабка влада, особливо та, яка вважає себе основою демократії, цілком резонно провокує сильну частину світу здійснювати інформаційно-психологічний тиск на Україну.

Питання інформаційної безпеки давно назріло, і заява Президента про інформаційно-психологічну кампанію інших держав проти України нікого не дивує, лише фіксує наше становище у звичній для XXI століття перманентній інформаційній війні. Дивує реакція — коментар голови парламентського Комітету з питань свободи слова та інформації Ганни Герман: “Враховуючи, що йдеться про національну безпеку, якій загрожують ззовні, а також те, що глава держави, очевидно, має в своєму розпорядженні інформацію, яка дає йому підстави робити такі заяви, виникає запитання: чому це питання роз-

глядається поза парламентом? Чому Верховна Рада, зокрема Комітет з питань свободи слова та інформації, ігнорується при розгляді таких життєво важливих проблем? Лише тому, що аналітичні центри, завданням яких є моніторинг усіх процесів, які у той чи інший спосіб дотичні до безпеки в інформаційному просторі України, підпорядковуються виключно Банкові? В такому випадку Президент повинен виступити з законодавчою ініціативою вивести питання свободи слова з-під компетенції парламенту і закріпити його за собою”.

Навіщо пані Герман якась “секретна інформація”? Щоб зробити висновки, достатньо подивитися звичайне телебачення, яке вимушено і без особливої свободи вибору дивляться громадяни України. Досі Комітет не бачить проблеми і не дуже переймається роботою Нацради, не запропонував законопроекти про паритетну інформаційну діяльність суспільства і держави у відповідь на сторонні інформаційні впливи як першочергові. Зате Комітет чомусь дуже турбує суспільне телебачення, очевидно, для множення того, що вже є в телеефірі.

“Обойма” творців телебачення для народу, напевно, вже готова, і вона та сама. Звідки взятися новій, і хто допустить — “конкуренція свободи слова”? Результат такої конкуренції ба-

чимо і значною мірою “завдяки” шановним обранцям. Та й сам парламент, вочевидь, став “безневинною жертвою” чужих інформаційних впливів — то до голосу Росії дехто прислухається, то з кульками проти НАТО стоїть, то виступає за другу державну мову. Навіщо Президентові радитися про інформаційну безпеку з таким інформаційно не захищеним парламентом? Для цього є РНБО, і саме за безпеку держави, згідно з Конституцією, відповідає Президент. Якби пані Герман сказала, що трохи запізно і замало, і не так жорстко Президент береться за справу інформаційної безпеки, я її зрозумів би. Це була б чудова державницька позиція опозиції. Дивує ображену, по-жіночому безпосередню реакцію пані Герман. Даремно хтось вважає, що глава держави поставив “у принизливе становище” парламент.

До речі, інформаційна безпека — не предмет розгляду парламентського Комітету. Це справа всієї держави і суспільства, важлива державницька проблема на рівні конституції. Хай спробує Комітет зі свободи слова навести лад хоч на телебаченні, але про це — жодного слова.

Пані Герман вважає, що Президентові, “коли йдеться про такі важливі речі, як безпека інформаційного простору України, слід висловлюватися не натяками, а по суті. Так не ли-

нїсті і вітренківці організували мітинг протесту проти приєднання України до Північноатлантичного альянсу, а Партія регіонів оголосила про намір провести 3 квітня в Донецьку марш незгодних “Донбас проти НАТО”. До цієї акції вони збираються залучити зірок естради, зокрема Софію Ротару.

Що ж, недовзі побачимо, як завершиться колотнеча. Адже 2—4 квітня в Бухаресті на решті відбудеться розпіарений вітчизняними політиками саміт альянсу, на якому розглянуть заявку України.

Президент Віктор Ющенко під час спільної з Президентом США прес-конференції наголосив, що не бачить іншого курсу для України, ніж євроатлантична інтеграція. Він також висловив упевненість, що українці підтримають вступ України до НАТО на референдумі. “Українська нація мудра. Вона прийме позитивне рішення на референдумі про НАТО, який ми, безумовно, проведимо”, — зазначив він.

ЩО ТАКЕ НАТО?

Василь СОЗАНСЬКИЙ

Предтечею НАТО став Брюссельський договір від 17 березня 1949 року між Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Францією і Великою Британією, який був військовим союзом і отримав назву Західноєвропейського союзу. Згодом виникла потреба участі у ньому США як противаги Радянському Союзу і тому після його створення розпочалися переговори про розширення військового альянсу.

Результатом переговорів стало утворення Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization), який підписали у Вашингтоні 4 квітня 1949 року. До договору приєдналися США, Канада, Португалія, Італія, Норвегія, Данія й Ісландія. Три роки потому, 18 лютого 1952 року, долучилися Греція й Туреччина, а 1955 року — Західна Німеччина. 30 травня 1982 року в НАТО увійшла Іспанія.

Згідно з договором, напад на одну з країн НАТО — напад на НАТО, і всі члени альянсу повинні виступити на захист держави, що зазнала агресії.

1954 року Радянський Союз запропонував свій вступ до НАТО, щоб “сприяти миру в Європі”. Проте всі члени організації рішуче виступили проти цієї пропозиції.

14 травня 1955 року Радянський Союз разом зі своїми сателітами (Албанія, Болгарія, Польща, Румунія, Східна Німеччина, Угорщина, Чехословаччина) заснував Варшавський пакт як противагу НАТО і цим спровокував холодну війну.

8 грудня 1991 року в Біловезькій пуші (Білорусь) лідери Росії, України й Білорусі Б. Єльцин, Л. Кравчук і С. Шушкевич уклали договір, за яким “СРСР як геополітична реальність припиняє своє існування”.

Після розпаду Радянського Союзу розвалився Варшавський пакт, а всі його учасники вступили до НАТО. 12 березня 1999 року членами альянсу стали Чехія, Польща, Угорщина, Болгарія, Естонія, Латвія; 29 березня 2004 року приєдналися Литва, Румунія, Словаччина, Словенія. На черзі Албанія, Хорватія, Македонія, Чорногорія тощо.

Росія активно співпрацює з альянсом. Так, 1997 року Російська Федерація і НАТО підписали договір, щоб “працювати разом для побудови стійкого, безпечного і нероздільного фундаменту на базі партнерства та спільних інтересів”. У травні 2002 року цей договір підсилила Рада НАТО—Росія. Мета Ради — створити однакові партнерські умови для 27 держав НАТО і Російської Федерації.

Україна також висловлювала бажання вступити в НАТО. Проте Росія різко протестує проти будь-яких контактів України і цієї організації, погрожуючи, що коли Україна вирішить укріплювати свої стосунки з НАТО, то Росія націлить свої ракети з атомними боеголовками на нашу країну.

Нині політики надають великого значення референдуму щодо вступу України в НАТО. Слід врахувати, що протягом 50 років про Північноатлантичний альянс в Україні говорили як про агресивний військовий блок, спрямований проти всіх прогресивних країн, проти сил демократії всередині країн — учасниць НАТО, а також проти національно-визвольних рухів у колоніальних і залежних країнах. Нам нав’язували, що НАТО — загроза миру і безпеці народів, тому участь в альянсі викликає активний опір широких верств населення європейських та інших держав. Комуністи, соціалісти й регіонали закликають народ України всіляко опиратися вступу України в НАТО, замовчують, що всі країни колишнього Варшавського пакту вже давно приєдналися до альянсу. Як підсумок — народ України має спотворене уявлення про організацію, тому всенародний референдум щодо НАТО не може мати вирішального значення у розв’язанні цього питання. Потрібно провести роз’яснювальну роботу, щоб українські громадяни зрозуміли, що ж таке НАТО.

БЛИЗЬКА ЗОРЯ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Олександр ЯРОВИЙ,
кандидат філологічних наук

Двадцять років тому я бачив одного з останніх класиків української літератури. Нині слово “класик”, на жаль, набуває якогось іронічного забарвлення, як і багато інших серйозних та величних понять, які хоче здрібнити дріб’язкова доба, аби не почуватися так ніяково за свою безбарвність, і, кажучи словами Р. Андріяшика, “кричущу неісторичність”. А слово “класик” у перекладі з грецької означає “зразок”, на який добре було б рівнятися. Якщо хтось іще хоче на якісь взірці рівнятися за нишньої псевдомистецької доби надух, галасливих і самовдоволених егоїстів...

У Червоному корпусі Київського університету віншували Олеся Терентійовича Гончара. Сяяли старомодні тепер телевізійні юпітери, виступали вітчизняні й зарубіжні гості, зала була віщерт заповнена. У мене лишилася з тої зустрічі книжечка фронтової поезії, видана в кишенковому форматі, із розгонистим автографом письменника, мислителя, який уособив цілу епоху в українській літературі.

Я не раз міркував про витоки популярності того чи іншого письменника, намагався збагнути: чим же визначається питома вага письменницького спадку, що формує короточасну чи тривалу, добру чи недобру пам’ять про літератора. І доходив висновку, який не заженеш (та й не варто!) в лещата хитромудрих термінів. Мабуть, найдовговічніші у народній пам’яті імена тих митців, які нерозривно сплели свій талант із велінням совісті. Вони могли бути найрізноманітніших переконань, суспільних станів, жили в різні епохи. Але лінія совісті шикуює їх в одну почесну шеренгу: Сковорода, Шевченко, Гоголь, Гончар, Стус...

Судячи з мемуристики, Гончар був людиною непростю. Не бракувало в нього ворогів ні прижиттєвих, ні посмертних. “Ще за життя Олеся Терентійовича багато таких... слизких нападів на нього, вкорочували йому віку. Я пояснюю це лише чорною заздрістю, що від лукавого”, — відзначала дружина письменника Валентина Данилівна. Отакий парадокс: офіційна верхівка не могла йому простити сміливості “Собору”, а когось дратував надмірний “високий лет” всенародно і міжнародно визнаного письменника, лауреата численних

премій, прозаїка, перекладеного десятками мов світу... “Хотів би дожити до Страшного Суду”, — написав у щоденнику Олесь Гончар загадкові слова незадовго до смерті. Він, Суд Божий, прояснить усе, в Господа вага точна.

Бог є Любов, а без любові творити неможливо. Пам’ятаю символічну картину, побачену кілька літ тому: біла пам’ятника Олесеви Терентійовичу походить білосніжний голуб, а з каменя промовляють слова: “З любові — творчість, з любові — щастя людське”. Гончар ніколи не був атеїстом, він мав Бога в душі навіть в умовах тієї держави, яка декларувала всезагальне офіційне безбожництво. Не було атеїстів на війні — це поширена істина. Ще одна загадка в нотатках: “Визволила мене Божа Мати”. Це про випадок, коли полонений Гончар втрапив до колонії, яка йшла не в напрямку крематорію, а на примусову працю — отже, лишився шанс на порятунок.

Можна говорити про багато загадок Гончара. Чи знайшла на волі Гончарева записка колишнього викладача, Юрія Шевельова (Шереха), що перебував по той бік дорту? Уже в час незалежності України на квартирі Олеся Терентійовича за запашним борщем, у теплій, дружній і невимушеній розмові діаспорний учений запевняв, що ні... Як би там не було — “Дякую тобі, Божа Мати, наша Заступнице... ми — живі”. Деякі записи під час війни велися російською. “Сегодня переправились на понтонах через Днепр... Плыл и думал о Боге” (30.X.43 р.). “Завтра праздник (Пасха) и на душе хорошо, празднично” (15.IV.44 р.). Як зазначала одна мудра людина, на війні можна стати зрадником, героєм, святим... А можна викристалізуватися як поет. Те, що Олесь Гончар — поет справжній, від Бога, переконують його фронтові вірші.

Батьківщино, для нас підійми

Чорну хмару далеку.

На безводді потріскались ми,

Ніби камінь у спеку...

(“Спека в горах”, 1944 рік)

Рідна домівка, далека Україна вторгається пекучим білим цвітом у сни героя, у далекій Трансільванії бачаться рідні краєвиди, “де вишні в убранні білім/ мене виглядають з війни” (“Думи про Батьківщину”). Голубий Дунай, Альпи, Злата Прага побачили солдатські “безсмертні гімнастерки”. І негідними будемо синами й онуками цього покоління антеїв, воїнів-визволителів, якщо

зречемося цієї пам’яті, увічненої Гончарем.

Мабуть, кулі обминали Олеся Гончара за невидимим Божим наказом, щоб він міг оповісти про красу людських душ у найтяжчих випробуваннях і написати багато прекрасних творів про прекрасних людей.

...І смерть, здається, на війні

Щадить мене

в найтяжчих битвах

За... недоспівані пісні...

Наказ: “Вперед!” —

я знов ховаю

Окопну лірику свою.

Й на повен зріст —

до того краю,

Де знову бути нам в бою.

(“Мене війна веде все далі”)

Якби Гончар лишився тільки творцем одного афоризму “У справедливих армій доля завжди прекрасна”, уже тоді він міцно й неперушно зайняв би позиції в історії української культури. Солдат армії духу, армії добра, усе своє життя він поклав на створення того ідеалу людини, до якого нам прагнути й прагнути... І це не фальш, не прикрашення: це вміння знайти блискітки прекрасного, небесного, піднесеного у найбуденніших характеристиках та явищах. Це жива реалізація довженківського постулату про небесні зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах.

Згадаймо оповідання “Соняшники”, написане далеким 1951 року, — як одухотворюється людське ество любов’ю до праці, як прекрасно творити на зболеній землі красу Едему, зігрітого теплом людських сердець! Чи післявоєнна новела “Модри Камінь”, за яку письменникові чимало перепало від суперідейних стражів режиму!

Кілька літ тому натрапив на замітку в “Літературній Україні” про постановку балету за цією забутю, здавалося б, новелою письменника. Виявляється, вона своїми зображальними засобами виходить за межі вербальності, автор майстерно апелює до руху, звука, колористики — там, пригадайте, навіть небо “гуде, як блакитний дзвін!” Отак би нам писати, почувати... А то стільки сірості, безбарвності, аморальності навколо! І чи тільки сьогодні це лжемістечко стало таким агресивним? Ні, доволі давно.

Згадуються не лише ювілейні фрагменти; спливають у пам’яті образливі нападки одноденних поетиків, які ще наприкінці 80-х, “осідлавши демократію”, з трибуни

пирскали слиною на перший ряд спілчанського залу, де сидів сивий ПЕРШОРЯДНИЙ письменник. І такого статусу йому надавали не місця в президіях, а вже згаданий надмісний сплав таланту і совісті... А де хулители? Хто їх згадає?..

Питання свободи й анархії розглядав письменник серед інших важливих тем і в славновісному “Соборі”. Адже завжди в українській історії виринали два полюси, дві протилежності, які рухали вперед історичне буття; це дилема, про яку дуже точно сказав Борис Олійник, — що переважить на терезах історії: “Січ вулканічна чи Академія тиха?..” І в суперечці Яворницького та Махна, думається, такий має перевагу сивий учений. Козацький дух — у захисті й побудові, а не в розгульній “вольниці без берегів”. Утім, тут можливі широкі інтерпретації, але позиція автора саме така.

Наш сучасник, особливо молодий, незрідка дивується: і що, мовляв, такого сміливого сказав Гончар у “Соборі”? Для цього треба зрозуміти історичний контекст... Закривають і нищать храми, “вигорають” будь-яку згадку про козацьку волелюбність, з трибун оповідають, що росте гідна молода зміна, будівники майбутнього... А тут письменник пише про храм як символ духовності, та ще й храм козацький, говорить про орду “іржавоволосих”, що чинять шабаш у святому місці, викриває смердюченьких душею людей, для яких нема ні Бога, ні батька-матері, ні Батьківщини... І це була продумана позиція, а не випадковість. Хоч міг би письменник спочивати на лауреатських лаврах.

Цей письменник — філософ, гуманіст і людинознавець. Зараз таких не знайдеш і з Дюгеновим літараром. Пам’ятаєте, ходив дивак Дюген зі світільником, шукав Людину? Таким людям, як Олесь Гончар, боліли і країна, і поневолені коричневим страхом Європа, болів неспокійний хворий світ!

Олесь Гончар подав великий і прекрасний образ українця, дипломата Кирила Заболотного у романі “Твоя зоря” (1980). Як на мене, це підсумок творчості майстра. “Тоді” роман не жалувала критика, замовчувала, оскільки автор торкнувся табуованих тем розкуркулення, злочинів так званої класової боротьби, відкрив інші гострі кути. Тепер про “Твою зорю” мало охочих оповісти нинішнім молодим, оскільки... нові естетичні віяння, нові мо-

Олесь Гончар — студент
Дніпропетровського університету.
1946 р.

ди: дедалі частіше багатьом не до гуманістичної філософії (спостерігається схилення до цинічної), не до тривоги за людину та світ. Роман дуже багатоплановий, у ньому поєднано різні часові пласти — зображено півстоліття історії України. Такі люди, як Заболотний — це справжнє золото українських степів, оті тичинівські самоцвіти, які “ростуть в глибинах гір”, ті коштовності, які зродились у глибинних надрах України. Весь твір пронизано образом дороги. Це дорога людського життя, осяяна зіркою любові. Багато діалогів, які встановлює письменник передкризовому світові 70—80-х, зараз підтверджуються... Та письменник вірить у порятунок, у добру волю людей, у світле небесне начало в їхніх душах.

Якнайчастіше читаймо твори Олеся Гончара — від віршів і маленьких оповідань до романів, і не пошкодуємо. Звичайно, “художня абетка” цих творів уже відрізняється від знакових систем сьогодення — щось нам незвичне, щось утратило актуальність, лишилося належним історії. Але більшість із написаного Гончаром лишається, “не горить”, промовляє до нас! Дистанція між книгами Олеся Гончара і серцем сучасника, якщо воно не зачерствіло й не засліплено, — мінімальна. Треба лише вдуматися, вчитатися, придивитися...

“ — Фінал, само собою, буде оптимістичний?

— Обійдемося без happy end, але світло в кінці тунелю, звичайно, буде...” (“Твоя зоря”).

Світло від зорі Олеся Гончара має властивість не лише світити, а й зігрівати — довго-довго, безкоштовно, щедро.

М. МЕДИНСЬКА-КОВАЛЬЧУК,
М. Заліщики
Тернопільської області

У житті кожної людини є події, що запам’ятовуються. Коли думкою лину в роки молодості, перед

очима постають дві незабутні зустрічі з Олесем Гончарем.

Згадуються сторінки його романів “Прапорносоці”, “Людина і зброя”, “Тронка”, “Циклон”, “Собор”, “Твоя зоря” та інших творів, герої яких увійшли в наше життя.

ПАМ’ЯТНІ ЗУСТРІЧІ

1971-го відзначали 100-річчя з дня народження видатного українського новеліста Василя Стефаника. Тоді й відбулося моє знайомство з Олесем Терентійовичем.

У родинне село В. Стефаника Русів, що на Івано-Франківщині, з’їхалося багато гостей з різних кутків України. Вони оглянули музей класика української літератури, а потім стали учасниками урочистостей з нагоди ювілею письменника.

Серцем свята було відкриття в центрі Русова пам’ятної стели із зображенням персонажів творів видатного новеліста. На імprovізовану сцену піднімаються видатні письменники, композитори, співаки, представники місцевої влади. Того дня ми почули багато цікавого. У пам’яті закарбувалася промова Олеся Гончара. Його слова були звернені до всіх і закликали до гідного пошанівку земляка, вселяли віру в краще майбутнє України. Його очі, тембр голосу випромінювали любов.

Після завершення офіційної частини ми підійшли до Олеся Терентійовича. Хоч охочих отримати автограф було чимало, письменник, дізнавшись, що ми — вчителі-філологи, знайшов час для короткої розмови.

Він щиро цікавився викладанням української літератури в школі, розпитував про труднощі, про те, як сприймають учні художнє слово.

Додому повертались окрилені, щоб наступного дня розповісти про О. Гончара своїм вихованцям.

1988 року мені пощастило на ще одну зустріч з улюбленим письменником. Тоді я викладала українську літературу в Дрогобицькому педінституті (зараз університет) ім. І. Франка.

Восени того року Олесь Гончар разом із дружиною Валентиною Данилівною відпочивав у Трускавці. Керівництво ВНЗ вирішило відзначити 70-річчя з дня його народження.

Ювілейна наукова конференція проходила у приміщенні місцевого драмтеатру. Ішлося про здобутки ви-

датного письменника, його громадську діяльність. Студенти, викладачі, всі присутні дуже тепло зустріли самого Олеся Терентійовича. Він аналізував сучасний літературний процес. Відчувалося, що переймається письменник долею української книжки, рідного слова, культури. Промовляла людина, що в романі “Собор” звернулася до співвітчизників: “Бережіть собори своїх душ!”

У кулуарах випала нагода поспілкуватися з О. Гончарем. Дивлячись на мою вишиванку, письменник запитав, звідки я родом. Він захоплювався українською вишивкою. Усміхнувшись, розмашистим почерком написав автограф на збірці “Чари-Комиші”.

Справжній, а не показний патріотизм, праця для українського слова були незрадливими супутниками Олеся Гончара. Таким він запам’ятався сучасникам, таким увійшов в історію рідного народу, для якого жив і творив. Таким і залишився на моїй світліні.

Софія МАЙДАНСЬКА,
письменниця, перший лауреат
літературної премії
ім. Олеса Гончара

СОБОР БЕЗ РИШТУВАННЯ

Увійшовши під високу, небесну сферу “Собору” Олеса Гончара, під “блакитні планети... дитинства” і поклавши руку на серце, чи маємо право сьогодні сказати, що після шістнадцяти років нашої державної незалежності відбували чи бодай намагалися відбувати моральне здоров'я занедбаного, спалюженого храму нашої історичної пам'яті, храму віри в духовне відродження нації, храму “краси зодчества козацького”, зодчества людської гідності і лицарського кодексу честі?

Там, у XX столітті, серед звитяжних степів, зі стін козацького Собору, в якому освячували шаблі перед праведною січею, за “край веселий, за мир хрещений”, за славу козацьку, яка “не вмере, не поляже”, в часи тотальної війни з релігійним дурманом, зі стін описаного в романі Собору (коли його перетворили на “музей фауни і флори”), “з-поміж злинялих мадонн шкірилися іклами вовчі та вепрячі морди”, а замість теплому духу воскових свічок та ладану “всі закурені були комбікором” (бо пізніше Собор уже став складським приміщенням). А тут, на початку XXI століття, на початку нашої соборності, взимку 2007—2008-го на площі перед самою дзвіницею Софійського собору, перед могилою Патріарха Володимира розмістили біонужники, контейнери для сміття та пивні кнайпи-ятки для платної ковзанки, залитої просто перед собором на радість всеможним ковзаняр-ам-олігархам та їхнім діткам. Та за нагальними державними справами усім вишиваним і не-

вишиваним депутатам до цієї марниці діла не було.

Тоді, в XX, без паспорта працювали “до сивих кіс на цьому вашому смердючому силосі” і раділи, коли вдавалося опинитись “із ломачами на ремонті колій заводських” — лиш би вирватися з того пропащего села, що “неначе почорніло, неначе люди подуріли...”. А тепер, у XXI, дочки й онучки тих сердешних, згвалтованих Ёльок, тих погідних Віруньок продають свої материнські руки, своє поглумлене дитяче тіло цивілізованій Європі за євровалюту, лиш би наповнити пустку мурованих кам'яниць дорогим ексклюзивним барахлом, коли їхні діти, давно відбившись від рідної оселі, від рідної мови, від забутих етики і звичаїв українського села, втікають до золотоговерхі соборної столиці, щоб стати бомженятами — дітьми підземель, коли їхні безробітні чоловіки, наче індіанці в резерваціях, зачумлені самогоном і наркотиками, сплять у бур'янах. А стара прамати дигає на прощу замолювати гріхи дітей до чужої московської церкви, до Почаєва, до предковичних святинь Києво-Печерської лаври, де в благочестивих батюшок, що заказали під страхом пекельних мук молитися рідною мовою, що накладають анафему на розриті могили наших славних гетьманів ще й сьогодні приховано “під рясою галіфе”.

І хоч невблаганно наближається півстолітній ювілей з дня виходу в світ “Собору”, у нас і далі здоровим глуздом правує “наркотик владолюбства і героїн кар'єризму”. Їхній цинізм процвітає на “гнилі і цвілі” розвінчаного Олесем Гончарем розвинутого соціалізму, на демаго-

гічних тирадах “правнуків поганих” — парламентських “голубів” і “голубиць” далеко не Святого Духу. Згадався старий анекдот (мовою оригіналу): “Мы говорим партия, а подразумеваем Ленин, мы говорим Ленин, а подразумеваем партия. И всегда мы одно говорим, а другое подразумеваем”.

Сьогодні ми також говоримо “чесність”, а маємо на увазі гроші, говоримо “віра”, а маємо на увазі гроші, говоримо демократія, а маємо на увазі гроші, говоримо “любов”, а маємо на увазі гроші...

Ми схильні часто хвалитися своєю майже генеалогічною спорідненістю з нашою козацькою старшиною, з аристократами Духу, що часто свої реальні мільйонні прибутки чистим золотом вкладали в освіту сиріт і бідних спудеїв, у побудову церков, шкіл і лікарень, у закладання бібліотек і музичних театрів, проповідуючи устами найкращих полемістів: “Дві речі найбарзівше порушити і серця ваші запалити можуть в мужественной розправі военной: перша — честь Божая, другая — любовь Отчизни”. Ми чомусь забуваємо, що умовою вступу до лав запорозького лицарства, як зазначав Д. Яворницький, передусім було знання української мови і “пітет перед словом як речником національного духу”, якому до останнього подиху вірно служив Олесь Гончар.

Після жовтневої революції Макаренко зумів зібрати у свої виховні табори всіх безпритулних злодійчуків і виховати з них вірних лєнінців. Знаємо також, що елітні війська Високої Порти набирали з яничар, із козаць-

ких дітей-сиріт, що одержували якнайкращий вишкіл, а потім, позбавлені страху і пам'яті, не шкодували життя за нову батьківщину. Пора й нашим можновладцям подбати не про чужих, а про рідних українських дітей-сиріт, саме для них заклавши найкращі школи та колеґіуми. Не шкодувати сил і грошей для виховання молоді еліти — військової, наукової, мистецької, для якої “насамперед дві речі серця запалити мають: перша — честь Божя, друга — любовь до Вітчизни”.

Пора нарешті позбуватися смертоносного синдрому Голодомору, що не дає нам звільнитись од відчуття хворобливого, ненаситного амбіційного голоду, під час якого втрачаємо честь і гідність.

Письменники Олесь Лупій, Петро Перебийніс, Дмитро Пічур, Ніна Гнатюк, Олександр Шугай біля пам'ятника Олесю Гончару в Києві

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про відзначення 90-річчя від дня народження Олеса Гончара

З метою вшанування пам'яті видатного українського письменника, Героя України Олександра (Олеса) Гончара та з нагоди 90-річчя від дня його народження постановляю:

1. Підтримати ініціативу громадськості про відзначення у квітні 2008 року 90-річчя від дня народження Олеса Гончара.

2. Кабінету Міністрів України:

1) забезпечити здійснення за участю Національної академії наук України, громадськості заходів із відзначення 90-річчя від дня народження Олеса Гончара, передбачивши, зокрема:

проведення протягом квітня 2008 року у місті Києві, інших населених пунктах, пов'язаних із життям та творчістю Олеса Гончара, урочистостей з нагоди 90-річчя від дня його народження;

проведення наукових конференцій, круглих столів, семінарів, присвячених літературній та громадській діяльності Олеса Гончара;

завершення видання дванадцятитомного зібрання творів Олеса Гончара, а також випуск додаткового тиражу щоденника письменника;

проведення літературних вечорів, книжкових виставок, музейних експозицій, інших культурно-просвітницьких заходів, присвячених творчому спадку Олеса Гончара;

проведення у навчальних закладах Гончарівських читань та тематичних бесід про громадську діяльність письменника; випуск в обіг поштової марки і конверта, присвячених 90-річчю від дня народження Олеса Гончара, здійснення спецпогашення поштової марки;

2) вирішити в установленому порядку питання фінансування зазначених заходів.

3. Державному комітету телебачення та радіомовлення України організувати цикли тематичних теле- і радіопередач про життя, творчість та громадську діяльність Олеса Гончара та забезпечити висвітлення заходів з відзначення 90-річчя письменника.

Президент України Віктор ЮЩЕНКО
№ 251/2008
20 березня 2008 року

Іван ДРАЧ

УСМІШКА ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Ваша усмішка — Ваша загадка, Олесю,
Вашу лагідну усмішку — ватру вуст —
Як Ви змогли пронести кризь фронти,
Кризь морози фашистського мору,
Як вберегли її світло дитинне,
Коли слава стріляла в її пелюстки
Зі ста золотих гармат?!

Так, я кажу тут лише про людину
І знамено людини — про усмішку,
Взяту від мамі Тетяни

в полтавському полі,

Стома турботами скупану,
Стома журботами сушену,
Стома скорботами замилувану.
Та усмішка, та дивна дивина,

Живе, як пташка, сонцеві підвладна,
В гніздов'ї вуст запечених.
Та усмішка хіба Дніпром рожденна.
Слухняна павітру і непокірна вітру.
Ви квити з квітнем — він Вам квіти,
А Ви йому — усмішку з уст в уста...

Сміється сонце. Сміх пече вуста,
Сміється пташка в пташки на долоні,
Сміється слава — очі поверта,
Свої очища в карому полоні.
Сміється сміх. Горить на рукаві,

Сміється так дитинно, стопричинно,
Сміється українно — ми живі,
І карим сміхом двері в світ розчинено.
Сміється розум. Аж пащить крилом.
Сміється дотеп, смутком перешитий.
Добро сміється над горбатим злом.
А доки ми сміємось — будем жити...

ДУША ПРАГНЕ БЕЗСМЕРТЯ

Творча спадщина Олеса Гончара велика і різножанрова. Романи і повісті, вірші і новели, статті, виступи, щоденникові записи... І все це народжено з великої любові і великого болю, все осяяно мудрим і багатогранним талантом яскравої особистості.

Коли береш до рук твори цього класика української літератури, слід покласти біля себе олівець і записник. Адже Олесь Терентійович був справжнім золотошукачем у глибоких надрах українського слова. Його рядки пересипані такими коштовностями афоризмів, що їх хочеться занотувувати, запам'ятовувати, збагачувати ними свою мову.

Добрий подарунок зробили шанувальники творчості Олеса Гончара з Дніпропетровська. Професор Національного гірничого університету, директор Інституту гуманітарних проблем Віктор Пушкін, упорядники Світлана Олійник, Ірина Цип'як на матеріалі романів “Прапороносці”, “Людина і зброя”, “Циклон”, “Тронка”, “Собор”, “Берег любові”, “Твоя зоря”, новел і статей видали збірку крилатих висловів О. Гончара “Бережіть собори душ своїх”. Наклад цього унікального видання дуже малий — всього 300 примірників. Тому було б добре, щоб нинішнього ювілейного року цей збірник було перевидано значно більшим тиражем, аби він зміг потрапити у бібліотеки, школи всієї України, збагатити книгозбірні вчителів, викладачів-філологів, усіх, хто любить і шанує рідне слово, дорожить його діамантовими скарбами.

Перегорнемо сторінки збірника “Бережіть собори душ своїх” і занотуємо для пам'яті хоча б кілька афоризмів, народжених розумом і серцем Олеса Гончара.

Ця війна мусить бути останньою з усіх воєн, що були на землі.

Для радості, для щастя — ось для чого приходить людина в життя, ось для чого тільки й варто народжувати її на світ.
(“Людина і зброя”)

Дорога — це прекрасно.

А що може бути прекрасніше за усміх дитини? Нічого рівного у світі.

Колись у нас на Вкраїні за народним звичаєм господарі лишали в незамокненій хаті на

столі окрасць хліба і кринку молока — для по-дорожнього. І то було нормою життя.

Бий, дзвоне, бий, хмару розбий!

Ледачих серед бджіл нема.

Тихіше їдьте, то встигнете.

Всі ми перед вічністю — діти.

Вважайте, багатий у мене сьогодні видався день: бачив щасливу людину...

Бджола загадка, зоря загадка, а людина хіба ні? Таємниця з таємниць.
(“Твоя зоря”)

Людина, якщо була вона людиною, сама стає часткою всезагального світла! В розливі нашого життя є і його світло.

Ця ріка, вона теж як людина: сягнула апогею, вибухнула повинно світла і саме тепер, коли світлом мудрості осяяна, в спокійніших розтоках гирла мусить завершувати свій плін... Усе стає Океаном.

Ніщо так не прикметно, як безправ'я.

Творчість — це любов, найперше любов! Головне — треба бути здатними любити!

— Старість — це трагедія?
— Якщо є трагедія старості, то, гадаю, не в тому вона, що старіється тіло.
— А в чому?
— В тому, що молодію лишається душа.
(“Циклон”)

Хто розучився матір любити, то вже, вважай, пропащий.

Шлях від серця до серця — найдовший шлях.

Не просте це діло — формувати людину!

Сьогодні діти — завтра народ!

Жити неробою — то ж найбільша ганьба!
(“Бригантина”)

Підготувала Ніна ГНАТЮК

СУЗІР'Я ТАЛАНТІВ

Кажуть, що 50 років — це золотий ювілей. Саме до таких золотих культурних надбань належить дитяча школа мистецтв № 6 ім. Г. Л. Жуковського Дніпровського району Києва, що відзначила 50-річчя.

Дитячу музичну школу № 6 було організовано 16 червня 1957 року. Першим її директором став Микола Никифорович Шевченко. З 1963 року — Надія Семенівна Баклан. З 1985-го — заслужений працівник культури України Григорій Несторович Майстренко, незмінний керівник прославленого свого часу оркестру народних інструментів викладачів шкіл естетичного виховання м. Києва. 1988 року дитячу музичну школу № 6 ім. Г. Л. Жуковського та дитячу художню школу № 6 реорганізовано в Київську дитячу школу мистецтв № 6 ім. Г. Л. Жуковського. Директором призначено Миколу Івановича Кутняхова — члена Національної спілки художників України, художника станкового та монументального мистецтва.

Школу відкрито як перший професійний дитячий музичний навчальний заклад на Лівому березі Дніпра у Києві. Вона завжди вирізнялася високим культурно-просвітницьким рівнем педагогічної та організаторської роботи. З її колективу вийшло 16 керівних кадрів відповідальних ланок музично-естетичного та художнього виховання Києва. Школа випустила 3 000 учнів. Багато з них здобули середню спеціальну та вищу освіту у професійних музичних та мистецьких закладах.

Колектив митців-педагогів дитячої школи має чітку мету: через образотворче мистецтво, музику, хореографію, театр відкрити людину з її зовнішньою й внутрішньою красою, духовним багатством. Успіхи на оглядах і концертах юних талантів засвідчують, що викладачі професійно працюють на майбутнє України. Діти впевнено стають переможцями престижних фестивалів і конкурсів.

Урочний вечір з нагоди 50-річчя розпочався концертом учнів, випускників та викладачів школи мистецтв. З привітальним танцем вийшов на сцену хореографічний ансамбль “Калинонька”; естрадно-вокальний ансамбль “Канікули” виконав пісні “Світла муза” та “В нашій країні”; чарівні звуки ар-

фи подарувала випускниця школи, а нині студентка Національної музичної академії Валерія Тихонова; хор учнів старших класів проспівав величну “Слава єдинородній”; талановитий музикант, баяніст Іван Іванович Кляшторний виконав фрагмент із музики до кінофільму “Серенада сонячної долини”; польська народна пісня прозвучала у виконанні ансамблю бандуристів; “Політ джмеля” старанно зіграв учень 5 класу Володимир Лозовський; майстерно виступив ансамбль скрипалів; учениця 5 класу Анна Кисіль заспівала веснянку; прозвучала італійська пісня “Санта Лючія” у виконанні учениці 4 класу Ольги Тимошенко; оркестр народних інструментів підбаворив скандинавською полькою; хореографічну композицію “Наш чудовий світ” виконали учні хореографічного відділення.

З подарунками і щирими побажаннями ювілярам прийшли також і представники районної та міської влади: голова Дніпровської райради в м. Києві Оксана Юріївна Мисовська та заступник голови Дніпровської райдержадміністрації Валентина Олександрівна Клімова повідомили приймну новину, що 2008-го на проектно-кошторисну документацію реконструкції школи виділено 1,5 мільйона гривень, а також 170 тисяч гривень — на придбання рояля; представниця фонду Катерини Ющенко “Україна 3000” Юлія Яндрова зачитала привітання від першої леді країни; заступник начальника відділу навчальних закладів та організаційної роботи Головного управління культури і мистецтв виконавчого органу Київської міської ради Олена Іванівна Чумаченко вручила грамоти та подяки від Київського міського голови та почесні відзнаки Міністерства культури і туризму України; директор методичного кабінету навчальних закладів Головного управління культури і мистецтв виконавчого органу Київської міської ради Ірина Вікторівна Баклан вручила почесні грамоти та подяки від Головного управління культури і мистецтв, а також подарувала одному з найобдарованіших учнів Володимирові Лозовському новий кларнет; начальник управління культури Дніпровської районної держадміністрації Світлана Заєць та рада директорів відзначили подяками, подарунками та преміями педагогів.

Директор школи Микола Іванович Кутняхов разом з колективом започаткував власну відзнаку — “Медаль дитячої любові”, якою нагородили дітей, педагогів і представників держадміністрації.

Ось так тепло і невимовно пройшло свято. А ми маємо пам'ятати, що живемо у щасливий і складний час, який потребує багато зусиль, аби згуртувати навколо себе людей, об'єднаних спільною ідеєю — служіння мистецтву. Многая літа всім тим, хто своєю працею в цій школі дбає про українську культуру, розвиває і збагачує її велич. Це нелегкий, але правильний шлях до належного виховання у шкільній молоді позитивних світоглядних орієнтирів, до здорового і духовно наповненого життя.

Підготувала
Марія СКРИННИК
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

«УКРАЇНА — ТО ДОБРО, СТВОРЕНЕ ТОБОЮ»

Восьмикласник Антон Ткачук (Енергодар Запорізької обл.) мріє стати українським офіцером, тому відвідує гурток молодих козаків

Володарка двох призів дев'ятикласниця Оксана Горюк із села Банилів Чернівецької обл.

навчальну дисципліну на засадах гуманітарної науки; формує фундаментальні знання про Україну; виховує патріотизм, любов до Батьківщини, глибоку повагу до Української держави, її історії, традицій, культури народу; сприяє відродженню інтелектуального потенціалу України як найвищої цінності нації; зацікавлює учнівську молодість пізнанням і вивченням України й українського світу. Це запорука співпраці наукових співробітників Інституту українознавства із середніми загальноосвітніми закладами для формуван-

ня національно свідомого громадянина Української держави — гаранта збереження і подальшого розвитку національної культури та державності.

Цьогоріч на Міжнародний конкурс з українознавства надійшло понад 400 заявок з усіх куточків України, а також з Австралії, Болгарії, Німеччини, США, Молдови, Москви, Санкт-Петербурга. З них відібрано 178 учнівських наукових досліджень, які відзначено дипломами, сертифікатами та призами.

28 березня 146 призерів Міжна-

родного конкурсу прибули до Києва, у Будинку учителя, щоб одержати нагороди. Були серед них і третьокласники, і юнаки й дівчата, які незабаром вийдуть на власну життєву дорогу.

Перед юними талантами виступив Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет: “Українська держава може бути могутньою на віки, якщо матиме свою квітучу українську мову та незалежну від інших держав духовність. Кожна нація стоїть на двох стовпах: мові й духовності. Немає мови — нема нації й нема держави. А коли немає незалежної духовності — нема й міцних духовних засад, на яких будуватися будь-яка держава. Міркуючи над цими постулатами, бачимо, що всі ті сили, які не хочуть, щоб на світовій малі була Українська держава незалежною, борються проти нас саме у цих двох напрямках”.

Молодь вітали також народний депутат України Володимир Полохало (фракція БЮТ), заступник міністра освіти і науки Максим Стріха, академік Петро Кононенко: “Державна українська мова має бути державною для всіх. І хоч би скільки реквіємів їй писали, вона, як зернина, вкинута Божою ласкою в теплу землю, живе... Українська мова, історія, українознавство займуть у світі гідне місце. Хто це має здійснити? Ви!”

Отже, Міжнародний конкурс з українознавства — це не просто розмова про українську мову, постанови чи укази. Це — їхнє втілення в життя.

Показово, що старше покоління вчених Науково-дослідного інституту українознавства, директор якого — професор Петро Кононенко, готує собі гідну зміну серед молодих, талановитих людей, які в майбутньому зроблять Українську державу заможною, авторитетною і шанованою в світі.

МИ МОЖЕМО ПЕРЕМАГАТИ

Януш ПОЛІЩУК,
учень 21-ї філологічної групи

Метою Міжнародного економічного симпозиуму “Економічна культура: українські реалії та європейський досвід”, який провели Український гуманітарний ліцей та економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, було проаналізувати стан економічної культури в Україні в контексті європейських стандартів та визначити перспективи розвитку економічної освіти як галузі знань, що визначає економічний світогляд молоді, формує конкурентоспроможну особистість із високим рівнем економічної культури. Вибір навчального спрямування симпозиуму зумовило прагнення організаторів підняти свідомість учнів щодо розуміння потреби вивчення економіки та усвідомлення ними необхідності розвитку економічної культури як складової культури соціуму. Віктор Базилевич, проректор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, розповідає: “Цей симпозиум засвідчує вищий рівень усвідомлення потреби інтелектуальної структуризації суспільства, що формується на економіці, яку вибудовують люди високої культури з високими запитами і варіативними аспектами розвитку”.

Випробувати свої сили до Києва прибули учні з Росії, Казахстану, Польщі, Латвії, Молдови та Придністров'я. Для них організували іспити, що потребують високого рівня підготовки, — тести, творчі та практичні завдання тощо. На симпозиум запросили науковців, урядовців та політиків.

“Свого часу ми не використали потенціалу хоч і розваленої, але потужної радянської економіки. І моє покоління не забезпечить українському народові кращого життя, адже у нас ще “оте” мислення. Проте молоде покоління може докорінно змінити життя в Україні, — сказав, звертаючись до учасників симпозиуму, дипломат, один з перших міністрів закордонних справ незалежної України Геннадій Удовенко. — У перші роки незалежності України нам пророкували сьоме місце за економічною потужністю. Натомість ми не в першій сотні... Молоде покоління має докорінно змінити ситуацію, проте для цього треба вчитися”.

Перший Президент України, чинний голова Піклувальної ради ліцею Леонід Кравчук також висловив свою думку з приводу стану економіки й економічної культури в Україні: “Сьогоднішній стан нашої держави не дає можливості стверджувати, що в нас є справді сучасні економічні знання. Ця проблема надзвичайно складна, проте ще складніша проблема економічної культури. Взяти до уваги хоча б шоу-бізнес: чи справді там є економічна культура, чи задовольняє він потреби всього суспільства?”

Проте Віктор Базилевич, недавна декан економічного факультету, говорить про позитивні тенденції України у розвитку економіки: “Перспективи України хороші: вона має багато потенційних можливостей, і є досягнення. Ніхто не сумнівається, що ми змінюємось, але плата за кожен наш крок надзвичайно велика. Потенційно ми можемо бути серед найконкурентоспроможніших країн. Ми можемо перемагати, але не вміємо користуватися перевагами перемоги і з часом втрачаємо надбання”.

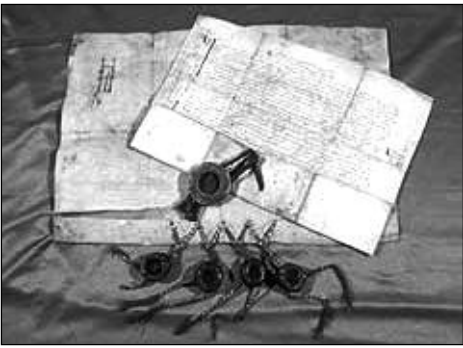
“Визвольний рух під керівництвом ОУН був всеукраїнським, охоплював майже всю територію країни”.

Галина ЛЕВИЦЬКА,
член Національної спілки
журналістів України,
м. Київ

Найбільший обсяг документів про діяльність ОУН у Східній, Центральній та Південній Україні зберігся у Галузевому державному архіві Служби безпеки України і в архівах обласних управлінь СБУ. Станом на березень 2008 року в управліннях СБУ: Донецької області виявлено 15 справ, Луганської — 12, Чернігівської — 68, Полтавської — 6, Київської — 41, Хмельницької — понад 100, у Києві — понад 300 справ. Ці документи — чергове свідчення того, що національно-визвольний рух 40—50 років був загальнонаціональним. Проте комуністи, як і за часів СРСР, продовжують “доводити”, що національно-визвольний рух охоплював тільки Західну Україну. Для підтвердження своїх аргументів вони часто посилаються на польську “джерела”, себто на “публіцистику” зразка Семашків.

Нині вже мало кого дивує така позиція. Адже “війна” з ОУН-УПА — це чи не єдине, що тримає їх на політичній хвилі, усі “соціальні” аргументи вже давно відібрали олігархи. Спочатку Медведчук, а згодом Янукович. Комуністам у їхній війні активно допомагає одіозний Дмитро Табачник.

Головне запитання, яке турбує мислячих людей, — як довго триватиме ця “війна”. 13 березня в СБУ відбулися чергові громадські історичні слухання в рамках спільного гуманітарного проекту Служби безпеки України та Українського інституту національної пам’яті. Відкриваючи слухання, радник голови СБУ, співробітник Українського інституту національної пам’яті, кандидат історичних наук Володимир В’ятрович зазначив: “Одним із базових постулатів у висвітленні радянської пропаганди діяльності ОУН було зображення її лише як західноукраїнського явища. Тим часом, як свідчать документи та найновіші дослідження, визвольний рух під керівництвом ОУН був всеукраїнським, охоплював майже всю територію країни”. За словами Володимира В’ятровича, одним із мотиваційних чинників участі населення півдня та сходу України у збройному визвольному русі були жорстокі політичні репресії 20—30-х і особливо Голодомор 1932—1933 років.

кандидат історичних наук Олександр Ішук представив на слуханнях унікальні документи, що висвітлюють діяльність ОУН на півдні та сході України. “У ГДА СБУ і в архівах обласних управлінь, — наголосив Ішук, — збереглися тисячі унікальних документів, у яких є інформація про діяльність ОУН у Східній, Центральній та Південній Україні в 1941—1955 рр. Як свідчать документи та найновіші наукові дослідження, боротьба ОУН була загальноукраїнською. За словами Олександра Ішука, ОУН проводила активну антинімецьку діяльність, за що її членів піддавали жорстоким репресіям німецькі каральні органи:

ЗНАТИ І ПАМ’ЯТАТИ

Архіви СБУ розкривають унікальні документи про діяльність ОУН у східних, центральних та південно-східних регіонах України

Дослідник Юрій Щур ознайомив учасників слухань з інформацією про діяльність ОУН на Запоріжжі. Він, зокрема, зазначив, що “сьогодні встановлено дані про 161 члена оунівського підпілля, з них 15 — вихідці з Західної України, що прибули у складі похідної групи, а всі інші — місцеві жителі. Перші члени ОУН у Запоріжжі з’явилися 8 серпня 1941 року, а останнього — “Бомба” було заарештовано у травні 1950-го в районному центрі Ногайськ (нині Приморськ)”. Олександр Добровольський з Донецька сказав, що перші підпільники ОУН на Донбасі з’явилися ще 1940 року. За підрахунками дослідників, кількість учасників оунівського руху, які народилися у Донецькій області, складала приблизно половину загалу всієї організації на Донеччині. Вихідців з Галичини та Волині було близько 10 відсотків, відзначив Олександр Добровольський. Приблизно 40 відсотків підпільників ОУН — вихідці з Центральної України. Отже, половину складу організації становили місцеві мешканці.

Про діяльність ОУН на Сумщині розповів Олександр Вовк. За його словами, у цьому краї членами ОУН було кількасот осіб. Співробітник Галузевого державного архіву СБУ

сотні членів ОУН відправили до концтаборів чи розстріляло гестапо.

Олександр Ішук зазначив, що наприкінці 1940 років керівництво визвольного руху почало реалізовувати спеціальну операцію “Орлик”, суть якої полягала в розгортанні пропагандистської діяльності у Східній Україні, однак діяльність ОУН не припинилася із відступом німецької армії. Останні вияви українського національно-визвольного руху на півдні та сході України, згідно з документами НКВС—МДБ, зафіксовано в кінці 1940-х, а в окремих місцевостях — навіть у другій половині 1950-х.

Комуністичний міф про співпрацю з німецькими окупантами спростовують нині доступні документи. З них випливає, що у жовтні 1941-го гітлерівці організували в Терновій Балці, на півночі Кривого Рогу, концентраційний табір, у якому утримували сотні націоналістів. Багатьох із них там розстріляно або під час допитів закатовано на смерть.

У Миргороді Полтавської області агенти гестапо вбили у перестрілці Миколу Лемика, якого було призначено провідником Крайового Проводу Східно-Українських Земель (СУЗ). На Миколаївщині гестапо в середині жовтня 1941 року заарештувало 16 активіс-

тів на чолі з обласним провідником Володимиром Мартинцем. 7 січня 1942 року гестапо заарештувало та розстріляло в Кривому Розі обласного провідника Криворіжчини Сергія Шерстюка, поета Михайла Пронченка, Івана Потапенка й революціонерку-підпільницю Ганну Максимець. У середині березня 1942 року нацисти замордували в Кременчугі Полтавської області 30 підпільників, серед них Окружного Провідника цього регіону М. Щепанського. 13 квітня 1942 року було видано наказ керівника поліції безпеки й СД у Житомирі заарештувати 356 активістів і членів ОУН.

У повідомленні керівника німецької безпеки від 14 січня 1942 року зазначається про велике зростання ОУН у Херсонській, Миколаївській і Кримській областях. Про масштаби націоналістичної діяльності на Дніпропетровщині можна стверджувати, опираючись на документи НКВС: навесні 1944 року обласне управління доповідало партійному керівництву про діяльність у Дніпропетровську Південного Крайового Проводу ОУН, який координував діяльність оунівського підпілля у Дніпропетровській, Сталінській, Ворошиловградській, Запорізькій, Миколаївській, Кіровоградській, Одеській, Вінницькій і Кам’янець-Подільській областях, а також у Криму, на Дону та Кубані. Органи НКВС Дніпропетровщини вже у другому кварталі 1944 року заарештували 711 активних націоналістів.

Восени 1941-го на Донеччині почали свою роботу члени Похідної групи, зокрема окремого рогу з 12 осіб на чолі з Володимиром Болгарським-Булавським. У лютому 1942 року всю групу німці заарештували і вислали. Проте за чотири місяці оунівці встигли організувати великі групи ОУН у Горлівці, Костянтинівці, Волновасі, Маріуполі. З кінця лютого 1942 року на Донбасі починає діяти група Євгена Стахіва та Івана Кліма.

Робота з виявлення документів триває і в інших обласних управліннях СБУ. У кожній із цих справ — десятки, а то й сотні документів. В архівах СБУ збереглися тисячі унікальних документів, у яких міститься інформація про діяльність ОУН у центральних та південно-східних областях України в 1941—1955 роках. Ці документи важливі не лише в історичному плані, а й у ментальному. Це унікальний засіб демфологізації частини українського суспільства.

НЕВИЗНАНІ ГЕРОЇ

Анатолій СКОРИК,
м. Слов’янськ
Донецької обл.

Навколо питання статусу ОУН-УПА постійно точиться полеміка, і дуже прикро чути образи на адресу людей, які воювали під прапором України, боролися за її незалежність навіть у безвихідних ситуаціях.

Проголосивши довгоочікувану незалежність, досі не можемо визнати своїх героїв. Ми не намагаємося дискредитувати учасників Великої Вітчизняної війни, просто прагнемо розповісти людям правду і встановити історичну справедливість. Народ має знати своїх національних героїв, пам’ятати й шанувати їх. Наші переконання підтверджують нові нещодавно розсекречені історичні факти.

Від опонентів ідеології ОУН можна почути лише демагогію, без жодних конкретних історичних прикладів. Очевидно, що ті люди просто не знають і не хочуть знати історії українських націоналістів. Напевно, багаторічна пропаганда, яка дискредитувала воїнів УПА серед українського населення, була проведена вдало.

У нас у Донецькій області дуже рідко зустрінеш людей, які б визнавали рух опору ОУН. Але завдяки новій літературі, новим шкільним підручникам можемо вивчати, аналізувати історичні події та самостійно робити висновки і скласти думку щодо цього питання — головне, щоб було бажання.

Завдяки вчителів історії та зацікавленості нашого класу особливу увагу було надано саме вивченню історії діяльності УПА, оскільки більшість не знала про цей період. На одному з уроків історії України я виступив з повідомленням про діяльність Романа Шухевича. Розповідаючи, на конкретних фактах доводив, що УПА — це армія, яка не воювала під прапором фашистів, та що повстанці відстоювали інтереси українського народу і були єдиним збройним формуванням, яке борлося за повну самостійність України. Після

розповіді в класі розпочалася дискусія, під час якої вчитель попросив кожного учня висловити власну думку щодо визнання статусу ветеранів ОУН-УПА. Відповіді здивували — більшість моїх однокласників висловились за надання повстанцям статусу учасників національно-визвольного руху. Було запропоновано написати лист Президентові України В. Ющенку з проханням визнати вояків ОУН-УПА ветеранами війни. Можливо, наш клас — приклад, коли правдиві історичні факти змусять змінити думки та погляди на проблеми інших людей, зокрема наших земляків. На превеликий жаль, у країні дуже мало справжніх патріотів, які б сповідували національну ідею, любили свою землю, мову, поважали минуле народу. Тому вияви патріотизму та поваги до історії, як у нашому класі, тільки тішати.

Дехто не цінує здобутків демократичної держави. Часто мотивують це економічною нестабільністю. Але ж річ, звичайно, не в еко-

номії, не в грошах; почуття патріотизму повинно бути в кожного громадянина — це і є підґрунтя успішного розвитку. Цінність чогось по-справжньому розумієш тоді, коли втрачаєш. Втрата незалежності змусила б нас пізнати ціну національної свободи. Можливо, не всі люди переймаються життям нашої країни, але все-таки вірою, що час зміниться, і ми зрозуміємо, наскільки дорога нам Батьківщина. Члени ОУН-УПА боролися за те, щоб ми не були житницею будь-якої імперії, а розпоряджались власними ресурсами так, як хоче наш народ, тобто були господарями свого життя і своєї землі. Закликаю всіх не бути байдужими, вірити у теперішнє, шанувати минуле і завжди пам’ятати, що наша Батьківщина — Україна, тому треба берегти її.

Одне покоління складає подяку всім воякам УПА. Дякуємо за те, що залишилась нація українців, яка має свою культуру й мову. Незважаючи на репресії, асиміляцію, геноциди, Україна залишається на карті світу. Вже це — велика перемога нашого народу, в яку вони зробили неоціненний внесок. Дякуємо їм! Слава Україні!

Шановний пане Президенте!

До Вас звертаються учні 11 класу економіко-правової гімназії міста Слов’янська Донецької області. Нещодавно наш колектив дискутував про роль ОУН-УПА у здобутті Україною незалежності. Ми вирішили, що внесок воїнів УПА та членів ОУН був дуже великим. Вони мали силу боротися проти антилюдського сталінського режиму, а це заслуговує на глибоку вдячність. На уроках історії ми дізнались усю правду про Другу світову війну, про справжню ціну перемоги. Тоді молодь не злякалася

нацистського та не менш страшного тоталітарного режиму СРСР і пішла за волю України.

Сьогодні триває дискусія щодо надання воїнам УПА статусу ветеранів війни. Ми не розуміємо, чому досі ведеться полеміка. Глибоко вивчивши питання, проаналізувавши події, дійшли висновку, що надання воїнам цього статусу є не лише справедливим, а й законним і незаперечним.

Ми — представники молодого покоління нашої нації, славетного Українського народу — вважаємо, що кожна країна повинна поважати тих, хто загинув зара-

ди її частя. За різними даними, в ОУН-УПА діяло майже 400—500 тисяч осіб. Наша громада просить Вас, пане Президенте, якнайшвидше розв’язати це питання. Ми глибоко цінуємо Ваш внесок у розвиток нашої культури та піднесення національної свідомості. Шлемо Вам свою підтримку. З повагою:

Сергій СЕРЕДА, Артем БОБРОВ, Анатолій СКОРИК, Дмитро БОРОВСЬКИЙ, Марина ЛОСЬ, Людмила Олександрівна ВЕЛИЧКА,
вчителька історії

НЕСКОРЕНІ

Д. ТКАЧУК,
ветеран війни і праці,
м. Дунаївці Хмельницької обл.

Дякуючи добрим людям з райбібліотеки, на старість прочитав книжку Петра Слободянюка “Нескорені”. Книга підтвердила мою правду, про що двічі писав у “Подільські вісті” на тему “Відгукніться, стрибки”, та це не було опубліковано. Лише на запит в Летичівському архіві мені відповіли, що матеріали про них не збереглися. Автор “Нескорених” використав великий список джерел і літератури.

Людство не знало такого перекручування правди, як історія радянської України. “Нескорені” зруйнували всі міфи, які придумували більшовики, свідомо намагаючись приписати УПА власні злочини. Лише з книжки я дізнався правду про винищувальні загопи — “стрибків-яструбків”, у яких діяло 13 723 особи. А всього на 1 квітня 1946 р. у семи західних областях УРСР діяло 2 593 винищувальні батальйони чисельністю 63 тисячі осіб. Єдине дуже важливе, про що в книжці не наголошено, — що винищувальні батальйони створювали з неповнолітніх 1928—29 рр. народження. Бо юнаки 1927 р. н. після “визволення” 1944 р. пішли на фронт. Треба особливо відзначити, як російські націонал-шовіністи-фашисти цькували українців — іти брат на брата. Тому й архівні матеріали засекретили.

Дуже прикро, що наклад книжки — всього 2 000 прим. І її не пропагують, бо Україна й досі під ковпаком радянського КДБ в особах Симоненка, Вітренко, Мороза. Такі книжки давно треба було видавати мільйонними накладками. (Газета “Комуніст”, як і морозівський “Товариш”, виходять мільйонними накладками).

Невже українська влада не знайде спонсорів?

ТЕПЛІЙ ВОГНИК ДУХОВНОСТІ

Книгарня Чернігівської “Просвіти” трансформується в духовний центр, наслідуючи традиції українських книгарень кінця XIX — початку XX століття

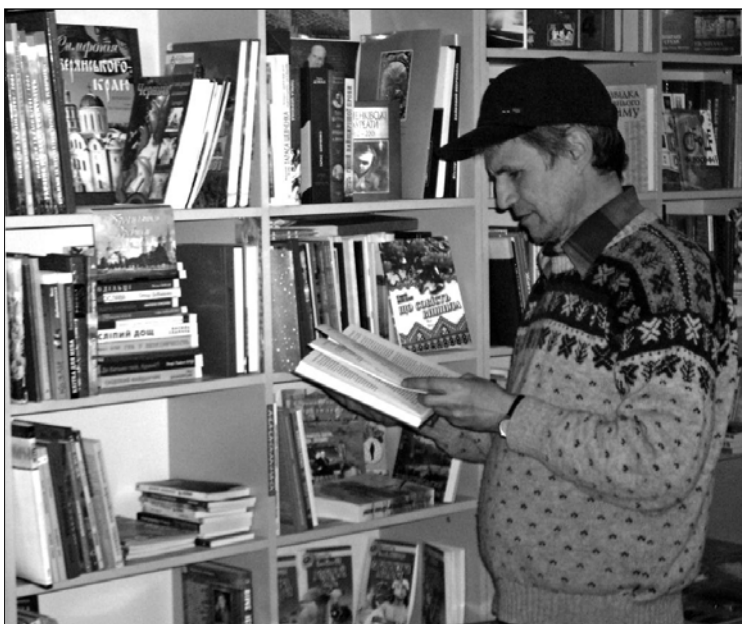
Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Ще кілька років тому в Чернігові, як і в багатьох українських містах, непросто було купити українську книжку, а українську аудіо- та відеопродукцію — поготів. Коли про це запитували у продавців численних кіосків і яток з касетами й дисками, то можна було почути: “Нет в налічії”. Нема і все. І можна було подумати, що такого не існує в природі.

А між тим, вже кілька років поспіль Чернігівська обласна “Просвіта” добивалася відкриття першої в місті української книгарні. Бо були просто книгарні, де українська книга стояла десь на задвірках.

Врешті крига скресла на початку 2004 року, коли просвітнянський магазин “Добра книга” гостинно запросив перших відвідувачів.

Досі просвітняни продавали книжки, коли була змога, в офісі обласного об’єднання. Але тепер з’явилися нові можливості. Адже магазин, хай і невеликий, відкрився в самому центрі міста, до того ж, на першому поверсі. Одразу налагодилися тісна співпраця з видавництвами Києва, Львова, чії книги з’явилися на полицях магазину.

Покупцям уже не треба довго розшукувати найновіші українські видання на будь-яку тематику. Художня література, зокрема дитяча, довідкова, наукова, підручники — все це пропонує магазин. А ще — українські літературні журнали, газети. Дуже важливо, що інформація про нові видання друкується у газетах обласної “Просвіти” “Сіверщина” і “Біла хата”, в журналі “Сіверянський літопис”.

Преса допомогла відновити призабуту систему “Книга — поштою”. Ця справа нелегка, але

варта вкладених сил. Часто замовлення надходять з найвіддаленіших сіл, адже там є інтелігенти, яким потрібні книжки. А мережа книжкової торгівлі Чернігівщини занедбана.

Магазин здійснює й комісійну торгівлю.

Із першого дня книгарня працювала спільно з мистецькою галереєю “Круті сходи”. Ця галерея — один з об’єктів обласної “Просвіти”, що існує майже 10 років і займає другий поверх приміщення, в якому розташова-

лося обласне об’єднання товариства. Це виставка-продаж робіт майстрів народного мистецтва. Тож у магазині “Добра книга” галерея продає ці вироби, українську аудіо- та відеопродукцію (понад 800 найменувань дисків і касет).

Нещодавно міська влада вирішила передати “Просвіті” під книгарню весь перший поверх приміщення.

За задумом голови обласної “Просвіти”, книгарня буде не просто магазином, а духовним осередком міста. Розширюються і книжковий відділ, і відділ галереї “Круті сходи”. А ще “Добра книга” стане місцем спілкування творчих людей, інтелігенції міста й області, гостей Чернігова. Планують презентації книжок, творчі вечори, зустрічі з письменниками, митцями — в традиціях Чернігівської еліти кінця XIX — початку XX століття. А ці традиції пов’язані з іменем організатора й першого голови Чернігівської “Просвіти” Михайла Коцюбинського, дім якого з його знаменитими літературними поведінками був осердям української духовності. Тут гостювали Борис Грінченко, Володимир Самійленко, Михайло Могилянський, Ілля Шраг, юний Павло Тичина.

Усе це буде трохи згодом. Зараз просвітняни заклопотані ремонтом, переобладнанням книгарні на літературно-мистецький салон. А це потребує чималих коштів. Дещо обіцяють спонсори, видавництва, книжки яких реалізує магазин. Чернігівська “Просвіта” звертається по допомогу до всіх, зокрема земляків у столиці й регіонах, щоб створити осередок духовності.

ЛИЦАР УКРАЇНИ ІВАН БОГУН

Всеукраїнське товариство “Просвіта” спільно з Міжнародною асоціацією “Козацтво” та Музеєм гетьманства у Військовому лицейі ім. Івана Богуна провело “круглий стіл” “Шляхами козацької слави”, присвячений 357-ій річниці перемоги козацького війська під проводом Івана Богуна під Вінницею 25 березня 1651 року. Участь у ньому взяли історики, науковці, письменники, громадські й політичні діячі. Ведучим був народний депутат України, голова “Просвіти” Павло Мовчан.

На “круглий стіл” запросили студентів Військового козацького інституту ім. Святослава Хороброго МАУП, курсантів Військового лицейу ім. Івана Богуна, учнів середніх шкіл Києва.

Темою обговорення стали героїчні сторінки минулого, зокрема, національно-визвольна війна українського народу 1648—1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького.

“Учасники “круглого столу” констатували, що роль кальницького, потім вінницького полковника Івана Богуна у визвольній війні українського народу під проводом Богдана Хмельницького була значною і вирішальною у битві під Вінницею в березні 1651 року, під Берестечком у червні 1651 року, під Батогом у травні 1652 року, під Монастирищем у березні 1653 року та в Молдавському поході того ж року, а також в обороні Умані наприкінці 1654—початку 1655 р.

Козацький ватажок Іван Богун став героєм багатьох історичних пісень, дум, народних переказів. Він ніколи не корився, не гнувся перед найзапеклішими ворогами, не догоджав гетьманові, завжди стояв на тому, що опиратися треба лише на власні сили, на власний народ. Тому завжди перемагав.

Учасники “круглого столу” ухвалили:

1. Активізувати роботу просвітнянських і козацьких організацій в царині відродження, підтримки й захисту української мови, духовності, культури, спираючись на козацькі традиції та звичаї українського народу в світлі Указу Президента України В. Ющенка про відзначення 360-ї річниці визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького.

2. Звернутися до Президента України з ініціативою про спорудження в столиці України Києві Пантеону Національних Героїв і перенесення туди праху Івана Богуна, Івана Сірка, Івана Виговського, Івана Гонти, Івана Мазепи, Петра Калнишевського, Богдана Хмельницького, Петра Сагайдачного, всіх національних героїв України.

3. Звернутися до уряду України з ініціативою спорудити у Вінниці пам’ятник козацькому ватажкові Іванові Богуну.

4. Звернутися до Київської міської ради з ініціативою назвати одну з вулиць Києва іменем Івана Богуна”.

Вл. інф.

ПІДСУМКИ КОНКУРСУ ЧИТЦІВ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Переможцями міського конкурсу стали:

I місце — Людмила Огнева, учениця 9 класу гімназії № 178 Солом’янського району; **II місце** — Ганна Захарченко, учениця 8 класу гімназії № 48 Шевченківського району; **Марина Словенко**, учениця 11 класу Українського гуманітарного лицейу Печерського району; **Артем Шульга**, учень 11 класу СЗШ № 184 Дніпровського району; **III місце** — Олена Стулій, учениця 10 класу Кловського лицейу № 77 Печерського району; **Ольга Виноградова**, учениця 11 класу гімназії № 167 Дніпровського району; **Вікторія Гутій**, учениця 9 класу гім-

назії № 154 Святошинського району. Лауреати: **Олена Шевченко**, учениця 10 класу гімназії № 315 Дарницького району; **Яна Кабакова**, учениця 10 класу СЗШ № 29 Оболонського району; **Олексій Коваленко**, учень 10 класу СШ № 155 Шевченківського району

Дипломи учасників конкурсу отримали:

Олексій Розумний, учень 10 класу СЗШ № 252 Оболонського району; **Сергій Терещенко**, учень 11 класу СШ № 80 Печерського району; **Анастасія Коршун**, учениця 7 класу СШ № 92 Голосіївського району; **Віталій Алімов**, учень 10 класу Фінансово-право-

вого лицейу Солом’янського району; **Олена Наливайко**, учениця 10 класу СЗШ № 33 Голосіївського району; **Гліб Мацібора**, учень 10 класу СЗШ № 23 Деснянського району; **Дарина Марченко**, учениця 9 класу СЗШ № 140 Святошинського району; **Назарій Майборода**, учень 9 класу СЗШ № 111 Дарницького району; **Марія Гончарук**, учениця 9 класу СЗШ № 224 Дніпровського району; **Микита Міхальов**, учень 10 класу СЗШ № 17 Подільського району; **Ірина Мойсеева**, учениця 9 класу СЗШ № 156 Подільського району; **Павло Воробйов**, учень 11 класу СЗШ № 29 Оболонського району.

ЗДОБУТКИ СЕВАСТОПОЛЬСЬКИХ ПРОСВІТЯН

Ірина КРЯЖЕВА,
м. Севастополь

Великим здобутком Севастопольського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка стало нагородження голови Володимира Проценка відзнакою “За вагомий внесок у розвиток української літератури та драматургії” Міністерства культури і туризму.

Нагородження відбулося на святковому вечорі до Дня працівника культури і народного мистецтва в Севастопольському драматичному театрі ім. О. В. Луначарського.

Володимир Проценко бере участь у розбудові незалежної України, координує політичне і громадське життя українців у Севастополі, керує міською полі-

Володимир Проценко

тичною організацією Конгресу Українських Націоналістів і об’єднанням ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. З 2003 року — головний редактор єдиної у місті укра-

їномовної газети “Дзвін Севастополя”, керівник філії видавництва СТ “Просвіта”, поет і прозаїк. Із під його пера вийшли поетичні збірки “Ой, не тужи”, “Подих вічності”, “Енергія землі”, “Козацька Рада”, “Кохання — вічний двигун життя”, “Сповідь чорноморського птаха”, збірник пісень “Севастополю”, історичні нариси “Тенета Кримської війни”, “Древні витoki села Тарасівки”. Нині в газеті “Дзвін Севастополя” друкується його повість “Азаровщина”.

Чимало творів Володимира Проценка покладено на музику, вони стали переможцями багатьох фестивалів і конкурсів. Створено відеокліпи, що транслюються на ТРК “Бриз”.

Володимир Проценко працює і над збагаченням української літератури. Його перекла-

ди творів з російської, німецької та англійської літератур добре знані. Перу Володимира належить низка розвідок про Т. Шевченка, Лесю Українку та севастопольських письменників Дмитра Вітюка і Валька Кравченка. Володимир Проценко (в літературі Володимир Чорномор) — лауреат літературно-мистецької премії імені адмірала Ярослава Окуневського громадського комітету Військово-Морських Сил ЗС України та лауреат Всеукраїнського конкурсу на кращий літературний твір письменника-севастопольця “Золоте перо України” Міністерства культури і туризму України.

Севастопольські просвітняни щиро вітають Володимира Миколайовича з нагородою і бажають йому подальших творчих успіхів.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

14 (443), 3—9 квітня 2008

Фото Оксани Цеацури

АКТУАЛЬНА ТЕМА

Петро АНТОНЕНКО

РЕТРОСПЕКЦІЇ

“Як летить час! І куди саме?” Ця думка мимоволі промайнула, коли побачив на сцені Національної опери напис “Всеукраїнський форум інтелігенції”. Просто форум. Без номера. А був же і час нумерації. Був Перший Всеукраїнський форум (осінь 1995-го), що постав на базі підписаного Маніфесту української інтелігенції, де ключовою була фраза: “Україну цілеспрямовано розвалюють ті, хто нею керує”. І це лише через чотири роки після здобуття Незалежності.

Минуло понад 12 літ. На 17-му році Незалежності у нас народна влада — Президент, парламент в особі його більшості й уряд. А ось фразу, якій понад 12 років, на жаль, можна повторювати майже дослівно. Тоді, в перші роки Незалежності, саме на інтелігенцію, на еліту нації поклали великі надії на нове життя в новій демократичній державі. Точніше, сама ця еліта покладала на себе такі надії. Тому на Першому форумі й було утворено Конгрес української інтелігенції, за задумом — громадську організацію, покликану об’єднати еліту. Задум первісно наївний, що й показав час. І рік не лише в аморфності, як-що не сказати віртуальності того, що іменували КУІН. Річ у самій суті “еліти”, інтелігенції, неінтелігентно розписаної по партіях і партійках, що співає на різних майданах під різні політичні фонограми.

Як результат — “за період з 1990 до 2007 рр. у світовому індексі людського розвитку Україна з 45 перемістилася на 76 місце серед 173 країн. За якістю життя Україна посідає 98 місце серед 111 країн”. Це з “Концепції гуманітарного розвитку України”, проект якої було винесено на обговорення й затвердження Форуму. Після названих цифр говорити про якусь

ВЕСНА СПОДІВАНЬ ЧИ ПОЧУЮТЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЮ? НОТАТКИ ІЗ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ФОРУМУ

гуманітарну політику й гуманітарну сферу держави просто боляче, але доведеться, як довелося й кільком сотням учасників Форуму. Їх делегували з регіонів обласні держадміністрації, так звані ради з культури й духовності, створені при цих адміністраціях. А головним організатором Форуму була відповідна Рада при Президентові. Словом, президентська вертикаль влади. Це дало привід Іванові Драчу, голові КУІН, похвалитися, що чи не вперше саме влада домінує на такому Форумі. Він водночас бідкався з приводу незначного представництва, власне, інтелігенції на користь чиновництва.

КОНСТАТАЦІЯ

Президент Віктор Ющенко ретельно відпрацював першу половину Форуму. Виступив двічі. Спершу зі вступним словом, яке тривало 15 хвилин. Потім, вислухавши кількох промовців, говорив ще понад годину. Ось основні тези.

Про національну пам’ять. “Держави зникають не лише через агресію, а частіше, коли вмирає мова, культура, історія, коли народ стає не нацією, а населенням”.

Про тих, хто з чужих столиць дає настанови щодо нашої історії та сьогодення (зокрема стосовно НАТО). “Вважати, що народ не має права на власну думку, і слухати рекомендації з інших столиць — принизливо для народу”.

Про мову. “Звинувачення в насильницькій українізації — лицемірство. На 17

році Незалежності є території, де української мови не викладають”.

Про книговидавництво. “Сьогодні на нашому книжковому ринку лише одна книга з шести друкується в Україні, а п’ять — за кордоном, переважно в Росії, трохи в Білорусі”.

Про інформаційний простір. “Немає жодного державного телеканалу, який би транслювався на всю територію України. А канал УТ-3 “Культура” покриває всього 19 відсотків території. Так само і з радіо. А найбільші щоденні газети майже всі російськомовні”.

Про медицину. “Масою найбільше в Європі лікарняних ліжок на 10 тисяч населення. А за площею медичних закладів, мабуть, перші у світі. Однак тривалість життя на 11 років менша, ніж в середньому в Європі. Бо величезні кошти, виділені на охорону здоров’я, йдуть повз хворого”.

Про музеї. “Наші головні національні музеї — в жалюгідному стані”.

А ЩО Ж ФОРУМ?

Це далеко не все, що з сумом констатували на Форумі. Були, звісно, виступи-самозвіти, було, як і завжди, патетичне пустослів’я. Було й самобичування: “Українським інтелігентом вважає себе кожен, хто може українською мовою хоч якось висловити свій український сентимент” або “Все ті ж обличчя штатних патріотів та офіційних інтелігентів”. Але були й серйозні речі.

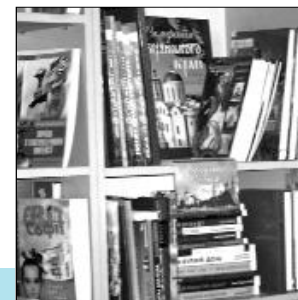
Закінчення на с. 4

АРХІВИ СБУ ПРО ОУН

5

“ДОБРА КНИГА” ЧЕРНІГІВСЬКОЇ “ПРОСВІТИ”

7

ЕПІСТОЛЯРІЙ ОЛЬГИ ТИКТОР

12

КУЛЬТУРА

14–15

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

Фото із сайту Президента України

Закінчення. Поч. на с. 1

Іван Драч нагадав Президенту, що минув уже рік після вбивства в Росії активістів українських організацій, але й досі ці злочини не розкрито. Не почалися роботи зі спорудження в столиці Меморіалу жертвам Голодомору, хоч 75-річчя трагічної сторінки історії, до якого й було заплановано відкриття, минає.

Іван Дзюба говорив про сумну долю багатьох подібних до обговорюваної концепцій, інших програм та постанов у гуманітарній сфері, що так і припали пилом в архівах. Чи не залишиться й ця Концепція, цей Форум гласом волаючого в пустелі?

Павло Мовчан також сказав, що наче зовсім недавно, а насправді 12 років тому, на Першому форумі інтелігенції, теж ішлося про такі самі серйозні гуманітарні проблеми. Тоді все було хоч менш заорганізоване. А сьогодні, зазначив голова “Просвіти”, варто було б говорити не про все загалом, а зосередитися бодай на двох серйозних проблемах — мовній та інформаційному просторі.

Брати Капранови, які виступали на трибуні вдвох, висловили з гумором, але цілком серйозну пропозицію: “відірвати” хоч децицію коштів, виділених на футбольний чемпіонат Євро-2012, щоб можна було провести дводенний Форум, де не поспішаючи обговорити незліченні проблеми гуманітарної сфери.

НЕ ВСЕ ТАК ПОГАНО

Президент озвучив те, що вже вдалося і вдається робити в гуманітарній сфері. Насамперед ішлося про музеї. Наступного року почне працювати Мистецький Арсенал у столиці, своєрідний музей музеїв, де буде зібрано майже все про Україну — від палеоліту до сьогодення. Він планується більший за площею експозиції від Лувру й Ермітажу. А вже цього року має завершитися тяганина з передачею Національному художньому музею України приміщення на вул. Інститутській. Цьогоріч завершується реконструкція історичних об’єктів гетьманської столиці Батуріна. В багатостраждальному палаці гетьмана Розумовського відкривають Музей української державності. Тривають роботи в Чигирині й на Хортиці. Все це посилює туристичний потенціал України. Не випадково за минулий рік нашу державу відвідали 23 мільйони іноземців.

Нинішній рік Президент запропонував оголосити Роком українського книговидання і збільшити державне фінансування на видання української книги у 3—4 рази. У стільки ж разів глава держави пропонує збільшити фінансування на

ВЕСНА СПОДІВАНЬ ЧИ ПОЧУЮТЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЮ? НОТАТКИ ІЗ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ФОРУМУ

Фото із сайту Президента України

Павло Мовчан, Ніна Матвієнко, Петро Гончар

підтримку й розвитку державної української мови.

Значної підтримки потребує український кінематограф, який зараз, за висловом Президента, майже не існує, і на українському кінопросторі поки що йде змагання російської й американської кіноіндустрії.

РЕФЛЕКСІЇ

Я зустрівся з кількома учасниками Всеукраїнського форуму інтелігенції. Ось їхні враження.

Анатолій ГАЙДАМАКА, народний художник України:

“Виступ Президента був глобальним. Але сам Форум пройшов якось по-радянськи. Прописані промовці. А тих, хто повинен був виступити і мав що сказати, не включили. Наприклад Юрій Іллєнко, але йому не надали слова. Усе загладжують, наче проблем нема. Треба було надати слово самим митцям, бо все схоже на партійний з’їзд радянських часів. А проблем дуже багато. За час Незалежності, зокрема за останні два — три роки в культурі знищено, вважаю, більше, ніж 1937-го.

— **Тут згадували Ваше дітище — Меморіал жертвам Голодомору. Що за тяганина з його спорудженням?**

— Наслідки нашої бюрократії. То затримки з коштами, то ще щось. Працювати з бюджетними коштами дуже незручно. А час минає”.

Тетяна ЛОГУШ, президент Міжнародного благодійного фонду “Мистецька скарбниця”:

“Дуже багато глобальних питань. Мене найбільше турбують

питання мистецтва, книговидання, адже ми проводимо конкурс “Коронація слова”. Також непокоїть наше телебачення. В рекламі, яка насамперед впливає на дітей, співають російською мовою: “Мама, нежное слово...”

Важко знайти українські книжки. Всі глянцеви журнали, газети російськомовні. Що це за “Комсомольская правда в Украине”? Або “Газета по-київськи”? Вона ж повинна бути київською, тобто українською.

Прагнемо щось робити. У рамках наших проектів проводимо аукціони, купуємо україномовні книжки українських авторів та передаємо їх у бібліотеки. Цього року передаємо книги в дитячий будинок. Але постає проблема, українських книжок для незрячих”.

Любомир БОДНАРУК, художній керівник Хору ім. Бортнянського Чернігівського обласного філармонійного центру, заслужений діяч мистецтв України:

“Що з почутого на Форумі найбільше хвилювало? Незадовільна ситуація в інформаційному просторі України, стан наших музеїв, туристичних об’єктів. Мало йшлося про мистецтво, хоч проблем тут вистачає. Творчим колективам майже не допомагають організовувати гастролі. Мовляв, на розвиток культури бракує коштів. Але кошти є, треба лише ними розумно розпорядитися. Наприклад, навіщо щороку проводити на півночі Чернігівщини, в Сеньківці, на День молоді помпезне й недешеве міжнародне свято, де, до того ж, відкрито агітують за відновлення якихось союзів?”

ВІКТОР ЮЩЕНКО: «РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПОТРЕБУЄ КОНСОЛІДОВАНИХ ЗУСИЛЬ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ»

Президент Віктор Ющенко оцінив як “амбітну” змістову частину проекту Концепції гуманітарного розвитку, який винесено на обговорення учасників Всеукраїнського форуму інтелігенції. На його думку, після внесення змін і доповнень до документа це питання має бути поставлене в усіх регіонах.

Сьогодні, констатував він, в Україні непроста ситуація щодо майже кожної складової гуманітарної політики — у мовному питанні, культурі, інформаційному просторі, музейній справі, освіті, охороні здоров’я, екології. “Усі ці напрями — і разом, і кожен окремо — доленосні з точки зору буття нації”, — підкреслив В. Ющенко. “У нас є сили, є можливості змінити все на краще”.

Президент закликав українську інтелігенцію сприяти популяризації в суспільстві приєднання України до Північноатлантичного альянсу.

“Наша головна мета — відродити українську націю як єдиний і повнокровний організм. Він має охоплювати весь наш народ, всіх громадян України, незалежно від походження, віри чи політичних поглядів”.

Говорячи про найактуальніші аспекти нашої гуманітарної політики, Президент підкреслив, що перший, і мабуть, головний серед них — українська мова. “Соціально-психологічні стереотипи й деформації у мовній сфері великою мірою не подолано. Українська мова і сьогодні не функціонує повноцінно в багатьох важливих сферах суспільного життя й у багатьох регіонах нашої країни. Висновок один: державна мова має одержати масштабну, вичерпну і повноцінну державну підтримку”, — заявив В. Ющенко.

Як позитивний приклад для подальших дій глава держави відзначив поступ, досягнутий у використанні державної мови у сфері кіноіндустрії. “Звинувачення у “нацистській українізації” вважаю цинічними й лицемірними”,

— зазначив у цьому контексті Віктор Ющенко.

Говорячи про культурну сферу, Президент констатував, що тут існує безліч серйозних проблем, зумовлених як фінансовою скрутою, так і “постколоніальною інерцією”. У плачевному стані перебуває більшість безцінних історичних архітектурних пам’яток, бідують музеї й бібліотеки, зачинають будинки культури та сільські клуби.

Окрему увагу він приділив стану книговидання в Україні. Президент підкреслив, що через бездарну політику у сфері книговидавництва та книготоргівлі українська книжка опинилася на задвірках у власній країні. “2008 рік повинен бути роком нової політики у сфері національного книговидання”, — сказав глава держави. За його словами, у телевізійному сегменті інформаційного простору панує безлад. Українське законодавство часто безкарно порушують, особливо у частині мовної політики. Чи не найгірша мовна ситуація у друкованих ЗМІ. За словами Президента, у національному ефірі домінують інформаційні та інші програми іноземного виробництва. Їх часто використовують для відвертого маніпулювання громадською думкою, проведення антиукраїнської, антидержавної пропаганди. “Така ситуація неприпустима. Наполягаю: національний інформаційний простір повинен бути справді українським”.

Глава держави звернув увагу на питання церкви. “Духовна єдність української нації неможлива без гармонізації державно-церковних і міжцерковних відносин”, — сказав він. — На мій погляд, гостра і болюча проблема — розкол в українському православі. Його подолання було і залишається бажаною метою для України та українців”.

За матеріалами прес-служби Президента України

● ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ!

ЩО ХВИЛЮЄ ТВОРЧУ ЕЛІТУ

Степан ВАСИЛИК, м. Івано-Франківськ

Відбулося розширене засідання ради Клубу творчої інтелігенції Прикарпаття.

Івано-Франківська область — єдина в Україні, де управління обласної державної адміністрації називається не так, як відповідне міністерство — культури і туризму, а навпаки — туризму і культури. Тобто в області на першому місці туризм, а на другому — культура. Цим державні чиновники засвідчили і тривалий час цинічно демонструють, що для них українська культура та все, що її стосується, — другорядне. Звідси й низка нерозв’язуваних культурницьких проблем. На цьому наголосив голова ради Клубу творчої інтелігенції Прикарпаття, заслужений діяч мистецтв України, письменник Ярослав Ярош.

В обласному центрі немає гідного пам’ятника Тарасові Шевчен-

ку, репертуари трьох державних театрів не відповідають національним запитам сучасних глядачів — юних і дорослих. Естрадні гастролери зі сцени пропагують низькопробну попсу під гучні фонограми, сіючи естетичний несмак. Деформовано, зросійщено, майже втрачено інформаційний простір.

На посередньому рівні пройшли в обласному театрі музичної драми вечори, присвячені ювілеям драми Франка, В’ячеслава Чорновола, Шевченківське свято. Директори музичних шкіл № 1 і № 2 Ганна Кецало та Іван Прокоп, заслужений працівник культури України, доцент Прикарпатського університету імені В. Стефаника Петро Чоловський, начальник управління культури Івано-Франківського міськвиконкому Мирослав Петрик, народний артист України Володимир Пірус відзначали слабку режисуру і відверто посередній аматорський рівень більшості вистав.

Творчій інтелігенції Прикарпаття слід серйозніше й відповідальніше ставитися до пропагування серед широкої громадськості високих набутоків нашої духовності й культури.

“Нас завезли у глибину тайги, де нічого не було. Тільки ліс і вода”.

Уляна ГЛІБЧУК

— Я закінчила 6 класів гімназії. Коли помер тато, брат Іван забрав мене до Львова. Там він мав помешкання на Пісковій, 46. Іван хотів, влаштувати мене до вчительського семінару на вищий курс, але йому сказали, що багато довелося б наздоганяти. Порадили Іванові звернутися до василянок, у них була трирічна кравецька школа. І вже там мене могли взяти на другий курс. Брат оплачував навчання. І мені то придалося, бо я знала трохи кравецтво, а вдома була швейна машина. І вже життя собі йшло б так помалу, якби не великі зміни... Прийшли більшовики. Брата Андрія забрали і замордували в Золочеві. Братова лишилася з малою дитиною на руках, а другою була вагітна. Мама весь час плакала, копійки в хаті не було... Мені вдалося влаштуватися в земельний відділ статистом. А згодом і братова записалась у колгосп, бо треба було з чогось жити. Тоді прийшли розбирати нашу стодолу. Саме там я сховала була між сніпками наші листи з Василем Куком. Ледве встигла їх переховати в сусідки, яка жила через дорогу. Вже коли я приїхала із заслання, то сусідка сказала, що злякалася і спалила листи. Деякі знаю напам'ять. Наприклад ось цей. Василь написав його після того, як ми з його сестрою Евою відвідали його у тюрмі: “Рівно двадцять днів минуло від мого першого, а може, й останнього з тобою так званого “бачення”. По ніби довгим часі побачив у колгосп, де ти працюєш. А чи був я коли сумний, невеселий? Ні, такого у нас нема. Тут у нас є або сміх гіркий, козацький сміх, або побідна злість. Відповім тобі на слова одного з сучасних поетів, він також сидів: “Як звірі ми, простіролюбиві, і нині нам, як звірам, кліті і хід розмірений у лад, чотири кроки, все чотири, туди й назад, туди й назад”. Думаю, що зрозумієш мене вповні...”

Я йому щось відписала і спитала у листі: “Чи не забагато я тобі

написала?” А він відписує: “Ні, Олю, забагато мені ти ніколи не напишеш. Вони вносять в мене подих свіжого життя. Пригадую не одно, що колись, може, забути потрібно буде”. А потім ще таке... Він згадав у листі, як ми не раз стояли під ясенном, і дощ падав. “А ми стоїмо, говоримо, сміємось, і якось так заговорилися, що аж парасоллю забула ти... А ми ще сміємось і говоримо. І тільки як повіє вітер, то з ясної спаде кілька грубих крапель дощу...” І ще таке був написав мені в однім листі: “Хоча я і в замку, та про тебе доводиться мені багато чути, Олю, навіть дуже гарні речі...” Але “г” у нього вийшло як “ч”, і я собі прочитала як “дуже чорні речі”. І я відписала, якщо ти такі дуже чорні речі про мене чуєш, то можеш мені не писати. Потім Василь своїм колегам казав, аби добре пильнували літери “г” і “ч”, коли пишуть листи. Не раз мені те згадував, і ми сміялися... А ще один раз так мені написав: “Не знаю, Олю, чи ти пробувала з ким говорити очима, або прагла твою мову пойняти. Довідалась би ти такого, чого уста ніколи не виводять, бо нема, бракує слів на висказання подібного”. Ось так, це, мовляв, ми говорили очима, коли я була на баченні в нього. Ми залишилися друзями. Не було свят, щоб він мене не привітав. Завжди надсилав листівку. А коли приїжджав у Красне, то любив слухати, як я співаю.

— **Пані Ольго, розкажіть трохи про свого брата Івана Тиктора.**

— Він мав видавництво “Українська преса”. Багато різного видавав: “Новий час”, “Народна справа”, “Наш лемко” тощо.

— **А чому “Наш лемко”?**

— Тому що він розповсюджував свої книжки і на Лемківщині. Казав, що там також наші люди. Зокрема й дитячий буквар для Лемківщини. Брат видавав першу в Україні гумористичну газету “Комар”, календар “Золотий колос”, молитовник “Вірую” українською мовою. Коли совети заборонили у Львові тим займатися, то він організував по селах своїх мужів довір'я і розсилав, щоб вони продавали. І його не могли схопити, бо не мали що конфіскувати...

— **Іван Тиктор усе це за радянської влади видавав?**

— Так, це була перша україн-

ська преса в Галичині. Як він казав, “перший телефон у Львові”. Брат працював і на Волині, у Києві хотів організувати справу, але вона йому не пішла. Іван опинився в Кракові. Там також пробував створити видавництво, та його також заборонили, і він емігрував до Канади. Тим часом його дружина і донька лишилися тут, у Львові. Він якось зумів їх звідси вивезти. А син Зеновій учився у Холмі в гімназії. Але директор підбурив їх, 13 хлопців, аби разом перейти кордон до більшовиків. Там їх заарештували. Потім свідок тих подій переказував Василеві Кукові, що вони спочатку сиділи в тюрмі, а потім їх усіх розстріляли. Зеник упав і так лежав (ще живий був). І якби не вставав, а то зірвався, почав тікати, і його дострілили. А дружина й донька врятувалися й емігрували до Канади. Потім брат мені писав, що і в Канаді намагався налагодити видавництво, але не вдалося. Старі українці, писав, уже вимирають, а молоді зангліїщуються.

— **А коли брат емігрував, то вашу сім'ю почали переслідувати...**

— Усе потім упало на нас. Зі статистів мене звільнили. Прийшов мій начальник, такий собі Волошин (це була перша моя робота ще за перших більшовиків). Він зайшов, потім вийшов, а потім знову зайшов у мій кабінет. Я думаю: “Чого він так ходить?” А він каже: “Олю, мушу тебе звільнити з роботи. Не маю нічого проти тебе. Ти у мене була хороша робітниця, але райпартком не дає мені за тебе спокою. Кажуть, вона має брата за границею”. Куди я тільки не ходила. Пішла у райвно, бо там потрібен був секретар, а завідуючий дивиться книжку, де написано “Видавництво Івана Тиктора”, та й питає: “То ваш брат писав?” Кажу, що ні, не писав, лишень фінансував. А він мені: тут вам місця вже немає.

Якось познайомилася з учителькою Кошовою, українкою. Вона спитала, де я працюю. Відповіла, що ніде, не маю роботи. А вона каже, що їм треба секретар у школу. Я прийшла, а там завідувача була з Дніпропетровська. І я почула,

як вона комусь тихо сказала: о, то та сама. Потім у нас були приятні стосунки, і вона згадувала: “Знаєте, Олю, я одного разу побачила, як ви йшли до церкви в такій гарній вишитій блузочці, і подумала: що то за одна? А тепер ви у нас працюєте...” Там, у школі, я оформляла відомості на зарплатню. Сама все креслила, бо ще не було відповідних бланків. Але приходить якось завідувача райвно і каже: думаєте, у вас дуже добрий секретар? Отак сказала і пішла... І мене потім звільнили. А згодом заарештували мого чоловіка.

— **У Львові?**

— Ні, у Красному. Чоловіка заарештували за статтю 54-3. Казали, що він допомагав німцям. (Він у ідальні для німців працював бухгалтером). За це його засудили на 10 років. А я лишилася сама з трирічною дитиною та ще й без роботи. Була певна, що мене вивезуть до Сибіру. Жити перейшла до сусідки, а чоловікова мама, яка теж жила у Красному, просить: “Живи з нами, тут хата велика...” А я відповідаю: “Ви, мамо, бачу, хочете поїхати зі мною на Сибір? Як буду біля Вас, то рано чи пізно заберуть...” Я почала потрохи готуватися. Сушила хліб, одіж збирала... Адвоката найняла для чоловіка. Треба було 400 рублів запластити. То я продала чоловіків шкіряний плащ. Він свого часу працював у Кракові на шкіряному заводі й мав гарний шкіряний портфель і плащ. То я все це продала для адвоката. Приходжу згодом й питаю: як справи у мого чоловіка? Він відповідає, що все добре. Але мені люди радили, щоб я пішла в суд і сама все розпитала. Поїхала до Львова та й питаю в судді, як справи у Пачковського. І мені відповідають, що суд уже відбувся. Пішла тоді я до того “свого” адвоката та й знов питаю: ну то як справи у мого чоловіка? А він далі своє, що ніяк, бо йде слідство... Отак наших людей тоді дурили... Він таки змушений був повернути мені гроші.

Потім мене вислали. Прийшло двоє бійців, постукали і кажуть: “Збирайтеся”. Я ще встигла гукнути сусідці, аби сказала моїм сес-

трам, що мене висилають. А нас було троє: Ксенія, Марія і я. Сусідка сказала, що сестер теж висилають. І я вже була рада, що нас усіх разом висилають до Сибіру, бо куди я з малою дитиною на руках?

Вивезли нас у Томську область в поселення, що за 250 кілометрів від Нарима, де колись на заслання був Сталін. Ще жива була жінка, з якою він тоді жив і вона народила від нього дитину. Її навіть до Москви возили, бо Сталін наказав. Але вона там не залишилася. У неї була висока пенсія.

Потім, коли Сталін помер, за ніч не стало його пам'ятника у Наримі... А нас завезли у глибину тайги, де нічого не було. Тільки ліс і вода. Привезли у бараки саме на святого Петра. Ні вікон, ні дверей. Комарів, блощиць — тьма. І ніде подітися... Позатикали коцями, простирадами ті безвіконня, але нічого не допомогло. Пізніше наші люди допомогли зробити вікна і двері. І почалася тяжка праця, переважно на лісопосади.

— **А жінки?**

— І жінки теж. На ноги потім усі слабли, бо по снігах великих ішли... Правда, мене не взяли, бо у мене була мала дитина. Моя сестра влаштувалася на роботу до сушилки для тракторів, різала і рубала суччя і палила чурку, а її чотирнадцятилітнього сина віддали на маркування дерев.

— **Скільки ви були на заслання?**

— Вісім років. Уже потім виїжджав звідти чоловік і продав нам свою хатчину. Тоді стало трохи легше.

Нас вислали 1950-го, а 1958-го я повернулася в Україну.

Хатинка у Красному — невелика, але затишна. Кругом чистенько і просторо. Обмалю предметів, лише найпотрібніші — стіл, ліжко, піч, дзеркало. У пані Ольги немає потреби зберігати речі для спогадів. Усе її життя і без принуки постає перед очима. “У найдрібніших черточках...” А очі ті живі, глибокі, красиві... Такі, як і на давній світлині, де юна вродливиця, завітчанна і святкова, ледь-ледь усміхається...

Юрій МОСТОВИЙ

Іноді до мене приходять незрозумілий, десь глибоко з підсвідомості, сум, коли ненароком згадаю маршрут Київ—Радомишль. Знов охоплює ностальгія за рідним провінційним містечком. Цього разу мама заплакала, а я... Мені ледве вдалося втриматись. Коли повернусь? Адже знаю: столиця вже з понеділка захопить у свій безжальний полон буденних турбот...

Київ теж дуже люблю. У ньому комфортно, перспективно, гарно. Тут я закінчив школу, університет, тут уболівав за Президента і Помаранчеву революцію, прогулювався Майданом... Але ще з дитинства найдорожчий маршрут Київ—Радомишль. У когось село і дача, а в мене містечко, до того ж рідне. Перед поїздкою я сидів на

МАРШРУТ КИЇВ—РАДОМИШЛЬ

веранді й вдивлявся у вікна. Пригадалося, скільки тут пережито, у цій кімнатці, яку називаю “кабінетом”: юність, перша закоханість, шалені мрії, яскраві творчі ідеї. Куди не кинь оком — образи минулого, що стали найсолідшим спогадом сьогодні. Там усе просто: і повітря, і думки, і люди. Буває, приїдеш, і все, що залишилося в Києві: нерозв'язані питання, недоміркувані думки, складні проблеми — здається тут простим і зрозумілим.

Не можу жити без цих дерев, таких зелених, барвистих квіток, що насадила мама; досі не знаю, як вони звуться. Але коли на них дивився, життя здається веселим. Так, це рай. Дух дитинства, бабусиної казки, дідусевого

Шевченка, маленької батьківщини.

Братику троюрідний, а насправді найрідніший! Друже... Як рідко бачимось вже! Він не суперник, не колега, він моя совість і підтримка, мій поручень і маяк, що завжди десь поряд. Ще один стиmul, що вертає мене сюди.

А яке моє містечко восени... Простір, свіже, вже примерзле повітря, запах осіннього багаття, смачні червоні яблучка під деревами. День мого народження торік там святкував. Багряна казка, увага рідних, пісні з Сашком увечері. У рідному гніздечку осінь, зима, літо завжди здавалися однією казковою порою року. Хай буде так завжди! Прощавай, рідне місто! Я обов'язково повернусь.

“Міжнародний фестиваль дає зрозуміти, що порушення прав європейця та людини “третього світу”, м’яко кажучи, відрізняється”.

КУЛЬТУРА

15

НА АВАНСЦЕНІ — ЛАУРЕАТИ

Валентина ДАВИДЕНКО
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Найбільша театральна премія України “Київська пектораль” засвітила під юпітерами Національного театру ім. І. Франка нових переможців. Втім, їхні обличчя всім знайомі. 14 найкращих митців одержали позолочену статуетку пекторалі та премію — 1 000 у. о. Цьогорічна святкова імпреза відбулася за новим сценарієм з персонажами італійської комедії доби Відродження. Кажуть, це відбивало ситуацію сьогодення не тільки на театральній сцені, а й у культурі загалом. Хоч представник міської влади запев-

нив, що про театри в Києві дбати-муть і надалі. Цього року на їхнє фінансування з міського бюджету заплановано понад 80 млн грн.

Переможці “Київської пекторалі—2007”: найкраща драматична вистава — “Четверта сестра”, Молодий театр; найкраща камерна вистава — “Жінка з минулого”, театр “Вільна сцена”; найкраща дитяча вистава — “Наталка Полтавка”, Міський театр ляльок; найкраща режисерська робота — Дмитро Богомазов, “Жінка з минулого”, театр “Вільна сцена”; найкраще виконання чоловічої ролі — Олександр Кобзар, “Останній герой”, Театр драми та комедії; найкраще виконання жіночої ролі — Римма Зюбіна, “Четверта сестра”, Молодий театр; найкраще виконання чоловічої ролі другого плану — Володимир Кузнєцов, “Гравці”, Театр на Подолі; найкраще виконання жіночої ролі другого плану — Тамара Яценко, “Голубка”, Молодий театр; найкраща сценографія — Володимир Карашевський, “Четверта сестра”, Молодий театр; найкраща музична концепція вистави — Володимир Соляник, “Четверта сестра”, Молодий театр; найкращий акторський дебют — Станіслав Дудник, “Четверта сестра”, Молодий театр; найкращий режисерський дебют — Кирило Кашликов, “Солдатики”, Театр російської драми. За вагомий внесок у театральне мистецтво нагороду отримала заслужена артистка України Ганна Пекарська. “Подією року” було названо театр “Київ модерн-балет”, художній керівник — Радю Поклітару.

ПОЛЬСЬКА СІМКА

Святослав МІЗЕРНЮК

Найцікавіші польські фільми, створені за два останні роки, демонструватимуть в Україні. Український глядач побачить їх на фестивалі, що проходить упродовж місяця: 29 березня—2 квітня у Львові, 2—6 квітня в Одесі, 12—16 квітня у Харкові та 16—22 квітня у Києві.

“Дні польського кіно — 2008” — нагода зустрітися на кіноекрані з улюбленими акторами, подивитися сучасне польське кіно, яке звучатиме в оригіналі з перекладом українською або субтитрами.

Окрім традиційних організаторів — Польського Інституту в Києві та Інституту ім. Адама Міцкевича у Варшаві, фестиваль відбувається за підтримки Української кінофундації та Польського Інституту Кіномистецтва.

“Цьогоріч у вересні українське кіно повезуть у Польщу, і тамтешній глядач побачить його на фестивалі, — каже директор Української кінофундації Андрій Халпахчі. — Зараз в Україну привезли польські фільми, приїжджає й дехто з режисерів цих стрічок: Анджей Вайда, Яцек Бромський, актори. Організатори довго сперечалися, коли вибирати стрічки, щоб не лише ознайомити українських кіноманів з найкращими здобутками польського кіно, а й показати різноплановий його зріз, аби глядачі якомога більше дізналися про кінотенденції сусідів. Важливо повернути польські фільми на наші екрани. Натомість ведуться перемовини, щоб українське кіномистецтво було доступне полякам”.

Головною подією фестивалю стане українська прем’єра нового польського фільму “Катинь” — номінанта на премію “Оскар—2008” у категорії “Найкращий фільм іноземною мовою”. Це оповідь про польських офіцерів, яких убито НКВС у Катині під час Другої світової війни. Фільм присвячено боротьбі народу за волю, завдяки якій існує вільна Польща. Картину представитиме

польський режисер Анджей Вайда, який завітає до Києва і Харкова разом із дружиною, акторкою і сценаристом Кристиною Захватович.

Олена Бабій, координатор програм Польського Інституту в Києві, каже, що Анджей, можливо, з братом, приїде відвідати умовну могилу батька Якуба Вайди та загиблих польських офіцерів у Харкові. Тож стрічка “Катинь” — не лише витвір мистецтва, а й твір суто особистісний.

На кінофестивалі глядачі побачать низку яскравих дитячих образів. Одна з особливостей нинішнього польського кіно та, що головний герой багатьох стрічок — дитина. Зокрема, фільм “Штучки” (реж. Анджей Якімовський), де шестирічний Стефек кидає виклик долі, бо вірить, що це дасть змогу наблизитися до батька, який залишив матір заради іншої жінки. Картина здобула низку міжнародних нагород: гран-прі “Золоті леви” на фестивалі польських художніх фільмів у Гдині, нагороду ім. Сергія Параджанова на Міжнародному кінофестивалі у Тбілісі.

У “Жасмині” (реж. Ян Якуб Кольський) глядач бачить світ очима п’ятирічної дівчинки Гені. Безпосередність і допитливість Гені вносить певний хаос у розмірене життя дорослих.

Героїв стрічки “Все буде добре” (реж. Томаш Вішневський) об’єднує дружба і переконання, що віра здатна зрушити гори, навіть коли треба йти тернистими шляхами.

Події детективної комедії “У па на Бога у садку” розгортаються у глухій провінції, де навіть такий нездара, як найгірший випусник поліцейської школи, дасть собі раду. Стрічку, яку демонструватимуть лише в Києві, представить її режисер Яцек Бромський, голова Спільноти кінематографістів Польщі.

Нова зустріч подруг пробуджує стару дружбу, на яку чекають важкі випробування. Такий сюжет стрічки “Світлі блакитні вікна” (реж. Богуслав Лінда).

Фільм “Хоровод” (реж. Єжи Штур) оповідає історію двох поколінь поляків — сучасних студентів та їхніх батьків, які не можуть порозумітися. Їх розділяє не лише емоційна безодня, а й оцінка історії та моральні дилеми.

Уляна ГЛІБЧУК

Не перший рік у Києві відбувається Міжнародний фестиваль документального кіно з прав людини. Його основний організатор — Українська Гельсінкська спілка. Порівняно з минулим роком програма видається більш насиченою. Можливо, навіть краще організовано та структуралізовано. Крім традиційного Будинку кіно, з’явилося ще кілька ретрансляційних майданчиків. Та й цьогорічне фінансове підґрунтя для фестивалю, вочевидь, — не з найгірших. Інакше складно було б заманити до Києва стільки режисерів з різних країн за їхній власний рахунок.

Україна у жанрі документалістики має добру, але обтягу традицію. На жаль... За останні роки фестивальна участь української програми була доволі вбогою. Автори вітчизняного продукту часто плутали документальний фільм із журналістським розслідуванням. Хоч не без шедеврів. 2007-го всіх учасників та гостей фестивалю вразив фільм Тараса То-

Я ЖИВУ В ЩАСЛИВІЙ КРАЇНІ...

менка “Ліза” — про безпритульну одинадцятирічну дівчинку. Цього року у правозахисному конкурсі було представлено фільм Ігоря Чайки. Автора можна назвати фахівцем з проблем свободи слова в умовах нової української демократії. Так Ігор Чайка умовно охрестив посткучмівський та постпомаранчевий період. Торішня стрічка “Обережно: джінса” мало “відіхала” від журналістського розслідування. Ні, зрозуміло, що “джінса”, себто замовні політичні публікації, жила, живе і, схоже, житиме... Однак у таких речах є щось від позовтілої газети — старість. Публіцистичні узагальнення у фільмі “Від атракції до шмелю. Львівський віц” європейській спільноті зрозуміліші. Нехай у них немає славного міста Львова та його гідного мера Андрія Садового, але сумніваюся, щоб корупція була суто українським “ноу-хау”. Тамтешні європейські мери також під час виборів декларують здоровий спосіб життя і, немов циркачі, їздять на роверах. Згодом і в них все повертається на круги своя. Умовно кажучи — до мерседесів...

Але що там корупція європейського “розливу”... Квіточки... Міжнародний фестиваль дає зрозуміти, що порушення прав європейця та людини “третього світу”, м’яко кажучи, відрізняється. У програмі правозахисного конкурсу транслювали індійський фільм Кавіти Джоші “Голоси забутих Богом” та американської режисерки Лізи Джексон “Глуха тиша: зґвалтування у Конго”. Після таких стрічок мимоволі тішишся: я живу в щасливій країні! Бо моєю країною поки що не керує військова хунта, якій однаково: публічно пустити автоматну чергу по громадянах чи стріляти, сховавшись за мурами казематів. І в моїй країні не проводять роз’яснювальної розмови з військовими, що нападати і гвалтувати жінок — це злочинно.

Був у програмі й фільм-пересторога. Німецькі режисери зняли стрічку про “ендеєрівську” спадщину — колишніх політичних в’язнів. Виявляється, їх, позбавлених волі за “антидержавну діяльність”, було чимало — близько 200 тисяч. Сьогодні архіви Штазі відкрито, і кожен охочий може вільно погортати свою “справу”. Демократія, свобода слова і таке інше. Цюправда, є маленьке “але”. На відміну від в’язнів сумління, всі працівники секретних спецслужб, діяльність яких нова Німеччина визнала злочинною, отримують чудові пенсії. Подвійний стандарт — явище передусім розтлінне. Його міазми однаково небезпечні і для “третього світу”, і для “розвинених демократій”.

Інна БАГРІЙЧУК

У польоті душі народилися слова зізнання студента-третьокурсника Кіцманського сільськогосподарського технікуму Сергія Паламарчука, які лягли на музику його друга Василя Байдики. А потім на концерт у Чернівцях приїхав Іона Суручану. Хлопці подарували йому касету зі своєю піснею “Сад любови”.

Ставши першим заступником Новоїдністровської міської організації політичної партії “Народний

У ВЕСНЯНОМУ САДУ ЛЮБОВІ

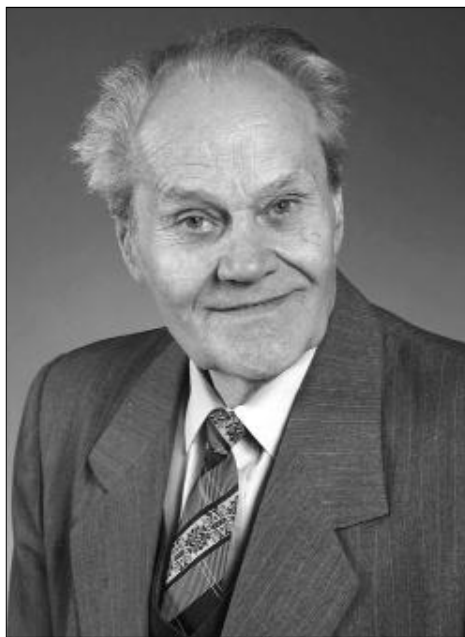
союз “Наша Україна”, Сергій Семенович вирішив подарувати новоїдністровцям приємний сюрприз, згадавши обіцянку Іона Андрійовича приїхати на перше запрошення.

Бурхливими оплесками глядачі зустріли народного артиста Молдови та Придністров’я Іона Суручану. Гість дарував не просто пісні, а зачаровував кожне серце магією щедрої душі. Відомі хіти молдов-

ського Челентано підхоплював увесь зал.

Особливими оплесками зустріли новоїдністровці пісню “Сад любови”, другого народження якої так довго чекали автори Сергій Паламарчук та Василь Бадик.

Трепетні струни любові та взаєморозуміння, на які сподівався Іона Суручану, сплелися в яскравий букет весни, схожий на квіти, що дарували йому вдячні шанувальники.

Михайло Іванович — це жива історія. За понад 50 років творчої діяльності цей самобутній актор створив цілу низку різнопланових образів, зіграв понад 160 ролей у виставах української класичної драматургії. Яскрава емоційність, сценічний темперамент і висока професійна майстерність принесли артистові щирі любов і визнання глядачів. За багаторічну діяльність у театрі його нагороджено орденом “Знак пошани” і медаллю “За доблесну працю”. Заслужений артист України виявив свої творчі здібності і як режисер. Поставлена ним музична комедія “Наталка Полтавка” за І. Котляревським багато років не сходить зі сцени Донецького музично-драматичного театру і збирає повні зали.

З нагоди 80-річного ювілею колективу його ровесник ділиться секретами свого творчого довголіття.

ПЕРШИЙ ВИХІД

За системою розподілу молодих фахівців після закінчення Харківського театального

СЕКРЕТИ ТВОРЧОГО ДОВГОЛІТТЯ

Колектив Донецького академічного українського музично-драматичного театру відзначив 80-річчя. З нагоди ювілею та за вагомих внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави артиста театру Михайла Івановича Бондаренка було нагороджено медаллю ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка “Будівничий України”. Визнання досягнень видатного майстра української сцени — показник діяльності всього колективу, адже театр давно вже став справжнім центром національної культури у російськомовному регіоні.

інституту Микола Бондаренко потрапив до музично-драматичного театру Артемівська Донецької області, а 1957 року почав працювати в Донецькому українському музично-драматичному театрі.

“Саме тут відбулося становлення і формування моєї професійної майстерності. Я увійшов у колектив прямо “з коліс”. Тільки-но прийшов у театр, мене покликали до кабінету головного режисера, де одразу вручили п’єсу “Шельменко-денщик”, одягли костюм і... на сцену. Актор-виконавець ролі Капітана захворів, і я мусив його замінити. Таким несподіваним був мій перший вихід на сцену муздрамтеатру”.

УЧИТЕЛЬ

“Прикладом та вчителем для мене був народний артист СРСР О. І. Сердюк, який вимогливо ставився до професії та привчав мене самостійно працювати над створенням сценічного образу. Він говорив, що актор завжди повинен працювати над собою, незалежно від досвіду та стажу роботи. Постійних тренувань вимагають голос, дикція, пластика, сценічна увага та мовлення. Секрет збереження акторської форми та творчих здібностей — постійна робота над собою, самодисципліна та самовдосконалення”.

ВИХОВУЄМО ГЛЯДАЧА

“Я — актор українського театру, а він,

Сцена з вистави “Наталка Полтавка”

крім зарубіжної класичної та сучасної п’єси, передусім повинен нести своїм глядачам українську драматургію. Про мій рідний театр з гордістю кажу: “Пишаюся тим, що працюю в цьому колективі”. За 50 років Донецький музично-драматичний театр дуже змінився: позитивні зміни відчутно всюди — від органі-

заційних питань до творчості. Наші постановки часто відзначають на фестивалях, зокрема й на міжнародних, ми успішно виступаємо на гастролях. А найголовніше — нас люблять глядачі. Заповнюваність глядацької зали впродовж 10 років — понад 80 %.

Узявши курс на розвиток українського театального мистецтва у складному російськомовному регіоні, театр не зійшов з цього шляху. Всі казки та вистави для школярів тільки українською — так виховуємо свого глядача. І сьогодні вже доросла публіка не помічає, якою мовою розмовляють актори. Можливо, для західних чи центральних регіонів це не досягнення, але для Донбасу це значний прорив”.

ВДЯЧНІСТЬ

“Театр завжди був, є і буде однією з найдоступніших форм діалогу з аудиторією. Якщо на сцені одержимий творчою ідеєю актор, то ніхто в залі не лишається байдужим. Силою свого таланту він змушує сміятися і плакати, співпереживати і думати. А коли це йому вдається, то глядачі вдячні за таку виставу. Для мене, як і для кожного артиста, театр — це духовна і професійна потреба емоційного спілкування з глядачем, потреба віддати частину свого “я”, зачепити душу кожного глядача, щоб побачене змінило щось в його свідомості.

У сучасного театру багато конкурентів: кіно, телебачення, інтернет. Та в усі часи людина потребує душевного тепла, щирого спілкування, духовного очищення, яке може дати лише театр, тому в нас завжди аншлаги. Глядач сьогоднішній відрізняється від глядача вчорашнього своєю досвідченістю та обізнаністю, його важко здивувати, він не терпить фальші, награвання, але він щирий та доброзичливий”.

Підготувала **Марія ЧОРНОБРОВА**
Фото **В’ячеслава ПАЩУКА**

«СИНИ МОЇ, МІЙ ЧУДНИЙ РАЙ ДЛЯ ВАС»

Роланд ФРАНКО,
президент центру “Франко-Європа”

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка організувало та стало основним замовником анімаційного фільму за поемою Івана Франка “Лис Микита”. ТОВ “Фрески” почало працювати над фільмом наприкінці 2006-го, і за рік фільм був готовий до прокату. Сценарист і постановник Володимир Кметик, головний художник Едуард Кирич, композитор Мирослав Скорик створили унікальну кінострічку з п’яти частин (кожна понад годину) з показом усіх розділів поеми та прекрасним акторським виконанням текстів і оригінальним музичним супроводом.

Геніальний твір Івана Франка, який безліч разів перевидавали, але радянська цензура примушувала літераторів вносити в нього купюри та зміни, завжди привертала увагу українських режисерів, постановників та сценаристів. Але ці спроби часто були не зовсім вдалимися або наражались на заборони, як це було в радянські часи з виставою “Лис Микита” Київського драматичного академічного театру ім. Івана Франка.

Анімаційна кінострічка, яку створив колектив ТОВ “Фрески”, перевершила всі сподівання. Це справжній витвір мистецтва, який заслуговує найвищих нагород.

2006 року я був членом організаційного урядового комітету з відзначення 150-річчя з дня народження І. Я. Франка і знаю, скільки зусиль коштувало, щоб у план заходів включили пункт про створення анімаційного фільму “Лис Микита”.

Більшість урядовців цю ідею сприйняла скептично, і лише завдяки зусиллям Павла Мовчана, якого підтримала творчо-літературна частина комітету, пропозицію прийняли.

Іван Франко, пишучи цю поему, хотів потішити дітей, передусім власних, але глибоко вникнувши в історичні передумови (як це робив завжди перед кожним своїм твором) зрозумів, що мудра філософія життя, розвиток суспільних суперечностей, проблеми

добра і зла є у всі часи, завжди актуальні не лише для молоді чи дітей. Упродовж усіх прижиттєвих видань Іван Якович шліфував і доповнював майже кожну пісню, додавав передмови і пояснення. Він хотів, щоб поема “Лис Микита” дійшла до Наддніпрянської підросійської України, що, на його справедливу думку, мала об’єднувати український люд. Тому Франко тісно співпрацював з Вороним і Кононенком, які підправляли поему східноукраїнською мовою. Про це пише мій батько — син Івана Франка — у фундаментальній науковій праці, яку назвав критичним розбором поеми Івана Франка “Лис Микита”. Досліджуючи мовні особливості твору, порівнюючи з аналогічними віршованими та прозовими варіантами в інших літературах, він аргументовано стверджує цілковиту оригінальність Франкового “Лиса Микити”, вибудованого на переказах багатьох поколінь про взаємини і співіснування людей та звірів на українському національному ґрунті. Ці наукові дослідження Тараса Франка і нині найґрунтовніші, і я глибоко вдячний постановникові, шановному Володимирові Кметику, який широко використо-

вував цей матеріал під час створення фільму. Мій батько вважав, що вершиною поемою Івана Франка поруч з “Мойсеєм” є “Лис Микита”.

Перегляд анімаційного фільму підтверджує цю думку. Художнє зображення чарівної природи Карпат і Прикарпаття, відтворені з українським гумором картини дії та вдале зображення персонажів, доповнене сценаристом деякими новаціями, захоплює гля-

дача. У фільмі звучить м’яка галицька вимова. Особлива заслуга творців фільму — використання мови третього прижиттєвого видання поеми Івана Франка, яке він сам вважав найдосконалішим. Прекрасне доповнення кінострічки — видання поеми коштом головного режисера та сценариста фільму Володимира Кметика з ілюстраціями художника Едуарда Кирича до мультиплікацій.

Дивує, що досі жоден з центральних українських телеканалів не показав стрічки.

Фільм не лише викликає емоційне захоплення, він повчальний, об’єднує український народ, як і вся творчість Івана Франка.

Кандидатами на присудження першої державної міжнародної премії ім. Івана Франка, яка засновується відповідно до Указу Президента від 27 серпня 2006 року, повинні стати творці анімаційного фільму “Лис Микита”.

Святовечірня казка 1884 р.

Отсе рідня моя! Отсе моя держава,
Мої терпіння всі, моя будучність, слава:
Дністер, Дніпро і Дон, Бескиди і Кавказ,
Отсе, сини мої, мій чудний рай — для вас!
Любіть, любіть його!

Судьби сповниться доля,
І швидко власть чужа пропаде з цього поля!
Не стане тих, що днесь на вас наругу зводять,
І щезне сила їх, мов мгли нічні проходять.

“Як же така аудіокнига виховає любов до неї в російськомовних співвітчизників, які іноді й без того насміхаються з усього українського?”

НАША КНИГА

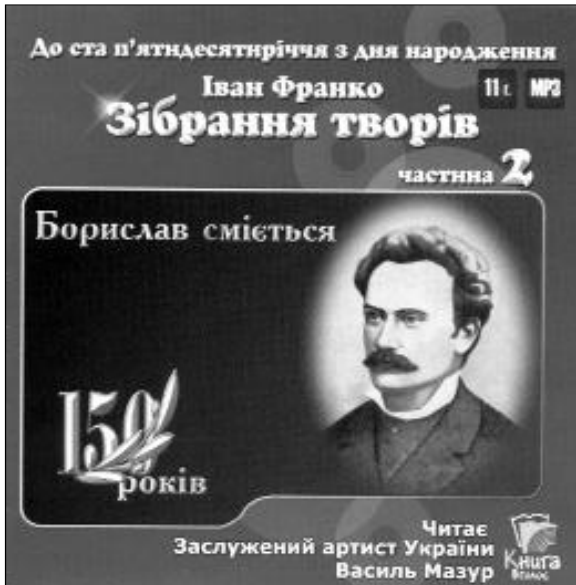
ПАНАС МИРНИЙ... МОВОЮ ВЄРКИ СЕРДЮЧКИ

Людмила ІВАННІКОВА,
кандидат філологічних наук

З великою радістю зустріла я на полицях книжкових магазинів проект видавництва “Українська аудіокнига”. Та й як не радіти? У наш шалений вік глобалізації, коли всі розуміють, що ніхто вже не зможе повернути колесо історії назад, особливо гостро постає питання збереження національної самобутності. Хочеш — не хочеш, а й змушені ми констатувати, що не лише від рідної пісні, традицій і звичаїв ми відійшли, а й віддаляємось від інших національних скарбів. Такий скарб — наша українська літературна класика. Дедалі рідше можна побачити людину з книжкою в транспорті або в парку на лавочці. А тим більше — дитину з книжкою. Знижується інтелект суспільства, рівень знань випускників шкіл і ВНЗ, нечасто зустрінеш справді ерудовану людину... І ось видавництво “Українська аудіокнига” кинуло виклик цим процесам — подарувало книгу тим, хто не розлучається з навушниками. І це дуже зручно — без особливого напруження, займаючись домашніми справами, подорожуючи, та й працюючи за комп’ютером, можемо долучитися до загальнонаціонального багатства — української та зарубіжної класики, зразків фольклору, сучасних детективів тощо. Це велика поміч матерям і бабусям, які вже не вміють розповідати дітям казки, учителям на уроках літератури, студентам, які завжди не встигають чогось дочитати... Є й ще одна категорія людей, для яких ця книга — просто життєдайне джерело. Це люди, від природи обділені зором. Для незрячих звукова книга — справжня знахідка.

І насамперед хочеться звернути увагу на твори української літератури, адже вони посідають головне місце в проекті — це твори Г. Квітки-Основ’яненка, М. Гоголя, І. Франка, І. Нечуя-Левицького, О. Кобилянської, Панаса Мирного, М. Коцюбинського, С. Васильченка, В. Винниченка, В. Земляка, О. Довженка, У. Самчука та ін. Приємно, що аудіокниги “М. В. Гоголь. Вечори на хуторі поблизу Диканьки” та “Степан Васильченко. Новели й оповідання” відзначено премією Форуму видавців у Львові. Втішає, що до прочитання класики залучені такі відомі виконавці, як заслужені артисти України Борис Лобода (“Вечори на хуторі...”), Василь Обручов (“Ті-

ні забутих предків”), Василь Мазур (“Конопська відьма”, “Борислав сміється”), Петро Панчук (“Вій”, “Тарас Бульба”, новели С. Васильченка), народний артист України Євген Шах (“Лебедина зграя”) та інші актори театру ім. Івана Франка. Слухаєш видатних майстрів слова — і поринаєш у давноминулі часи, бачиш перед собою яскраві картини сільського та робітничого побуту, колоритні сцени з життя української інтелігенції. Адже акустичне мистецтво — це мистецтво мистецтв, на відміну від театру й кіно актор створює художній образ лише голосом, а слухач, як і читач, — його активний співтворець, бо актор не паралізує творчої уяви слухача, він

активізує її, і це дуже важливо для розвитку творчої особистості.

На жаль, з прикрістю мушу констатувати, що не всі аудіокниги досягли зразкового рівня. Цього не скажеш про роман Панаса Мирного “Повія”, який прочитала заслужена артистка України Людмила Смородіна. Схоже, що виконавиця бачить твір уперше, не відчуваю його, не осмислила, що їй байдужа трагедія, про яку йдеться в романі. Але найголовніше — з перших сторінок (а звучить він упродовж 24 годин!) боляче вражає мова актриси. Відчувається, що це — чужа для неї мова, тому в устах Л. Смородіної вона звучить неприродно і навіть вульгарно. І вже за кілька годин не можеш цього слухати. Актри-

са, виявляється, не знайома не лише з архаїчною лексикою, а й загальноновживані слова наголошує неправильно (горлиця у неї звучить як горлиця, голуби — як голуби, віхола як віхола, захід сонця як захід, матирина ласка — як матирина, баньки як баньки, поводи як поводи, обходила весь сад — як обходила весь сад, пестливо — як пестливо, навздогінці — як навздогінці, пристав як пристав, ступні — як ступні, кресання (копит) — як кресання, сіре мужицтво — як сіре мужицтво, людний майдан, під латками, вряди-годи, нічого снідати, бахурка, у льоху, садки та городи, хазяїни, відляски, завидна, гарикає до Христі, споминка, лушпанину, Карпові, ладу, сон чи проява, оханється, бовтаючи, усилювався заснути, стернею, опустілі віти, саме добірно, здійсмаючи кіптяву, веретва, пожовклим листом, повітові полупашки, в каптаніні, не маючи талану, кругом обступили, чобітьми, сьорбнувши, квітка лілеї, на волосних сходах, свічки горіли або дві свічки, повагом, земські, наче ягниці по закутках, заводи музики, лящання, згорда, гуртами, між гушиною... Перелік можна продовжувати до безкінечності! І всі ці мовні аномалії я виписала упродовж однієї-двох годин звучання! А скільки трапляється російських наголосів в українських словах! Пасти, церкви, на плечах, з усами, по дошці, другому, верба, баби, коло печі, з-за спини, тихо та ласкаво, шибки, надвоє, кожух, умерла, ждала, набік... А до чого ж абсурдно звучать такі вислови: “Світ витушкою крутиться”, “що до того, що тобі слізки — аби йому смішки”, “увійдім та послухаймо”, “рип чобіт та гомін”, “покотився по полу”, “серед гарячого череня”, “ти мені по знаку”, “виго-нивши шишками із стріх”, “по мерзлому шляху мов льодина синіє”, “нігде не світиться”, “хитався комин здоровенної печі”...

Л. Смородіна не має найменшого уявлення ні про те, що читає, ні про минуле, ні про сучасне українського села — навіщо тоді братися за таку відповідальну справу? Доказ безвідповідальності актриси ще й такий факт: іноді вона настільки перекручує слова, що важко зрозуміти, про що йдеться, і лише добре подумавши, можна здогадатися про

першоджерело. Судить самі, що означає: “у досвідченої матері” (досвідчаної?), “щось закрадалось одрадне та люте” (любє?), “збігала на часок”, “долівка притрошена свіжким листом”, “не запакости того молодого віку” (не занапасті?), “несказане зло на людей”, “зблідле лице” (лицє?), “корписає голкою” (кописрає?), “предковичні осоки та клени” (осокори?), “діла на з’їзді чимало”, “бовваніють недожаті копи” (копи?), “спинкового панства” (?), “злигались поміж себе”, “прийміть наші зазовини”... А може, це нам, слухачам, іспит на знання української мови?! Адже була ж колись гра “Угадай слово”: на шкільній дошці малювали клітинки відповідно до кількості літер, а гравці мусили вгадати, що то за слово. Інакше чому ж “Притичина хата” весь час звучить як “Притчина”, а головна героїня Христя просить попоісти не Христа ради, а “Христя ради (!!!) випросить попоісти”?

Здається, що більше познущатись над класиком не можна було. Тим більше, що мова Панаса Мирного — це не мова Стефаніка чи Франка, нею розмовляє вся Центральна Україна й Київ, мова, яка разом із мовою Шевченка, Нечуя-Левицького лягла в основу української літературної. Як же така аудіокнига виховає любов до неї у школярів або в російськомовних співвітчизників, які іноді й без того насміхаються з усього українського? Вважаю, що такі речі просто неприпустимі! Якщо Людмила Смородіна не знає і не любить України, мови її народу, то навіщо компрометувати людей, які віддали цьому своє життя, свій талант?

Вадим ПЕПА

З душевним боєм беру до рук книжку, на твердій коричневій обкладинці якої — чорна тінь колючого дроту. Назва жорстка: “Всеукраїнське товариство політичних в’язнів і репресованих: історія створення та діяльності”. Видруковано торік у Києві “Українським центром духовної культури” за науковою і дослідницькою редакцією кандидата філософських наук, заслуженого працівника культури України Дмитра Єсипенка та голови вказаного вище Товариства Євгена Пронюка.

Зміст видання глибше не розкрити, ніж це зробив у передмові до ґрунтовної збірки Іван Дзюба, кілька десятиліть тому безжально переслідуваний, а нині академік НАН України, відзначений у незалежній державі найвищою нагородою — Герой України. Книга складається з двох великих розділів, кожен із яких має своє спрямування і змістове наповнення. Перший — розповіді про обласні відділення Товариства та своєрідні звіти кожного з них.

Другий розділ — це спогади і роздуми учасників національно-визвольної боротьби та інших репресованих, розповіді про окремих із них.

Особливо хотілося б відзначити спогади М. Білуха, М. Роженька, нарис про Михайла Масютка, нарис Ярослава Гомзи, “Політичний портрет Богдана Гориня” Тараса Батенка, статтю нашого видатного вченого Ю. Кочержинського.

Микола Білуха — вихідець із багатотрагедійної (бо чи ж могла вона бути не такою в ХХ ст.) української селянської родини. При народженні від природи ошдєренний світлим розумом. Зумів випурхнути з-під солом’яної стріхи до вищого навчального закладу. Тільки-но сімнадцятилітній юнак почав розправляти крила, як їх підрізали пильні стражники

ГОЛОС ВОСКРЕСЛИХ

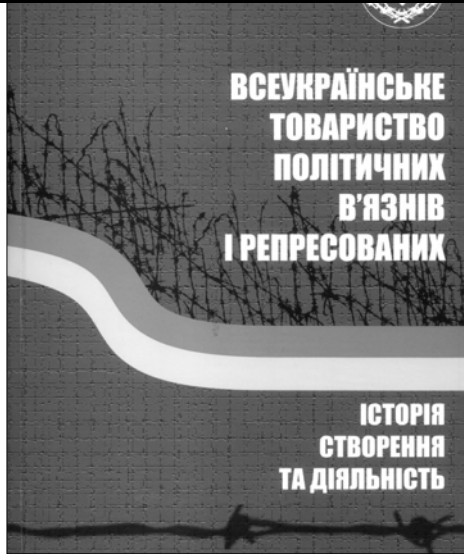
антинародної диктатури, облудно проголошуваної “пролетарською”. 1940 р. Миколу позбавили волі, засудивши до десяти років, як раніше Остапа Вишню. І за що жорстокий, ніж небезпечним карним злочинцем, вирок? А за написання студентського реферату, в якому невиситимі ненависті слов’янофоби угледіли “націоналістичний зміст”.

Потерпів од такого беззаконня, і 1947 р. його реабілітували за відсутністю складу злочину. Не встиг оговтатись, а тут новий поворот у кремлівській політиці. 1948 р. за той самий “злочин” Білуху засудили повторно. Запротарили на довічне заслання в Сибір несходиму. Навіки б потьмарився світ, якби не пам’ятна старшим поколінням так звана “хрущовська відлига”, а з нею — засудження антилюдських злочинів комуністичної тиранії під орудою тирана Сталіна.

Згинув кривавий Торквемада, за словами Д. Павличка, й хоч стояла тюрма, битий горем і пекучою неправдою М. Білуха 1954 р. воскрес для нового життя. Усупереч сатанинським напастям таки здобув вищу освіту. У виданні, про яке йдеться, заявляв про себе як доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня, Почесною грамотою Верховної Ради України.

З одного боку — подивуватися: яку міць закладено в людині! Яку стійкість! А з другого — невимовний біль обпікає серце: скільки ж українського цвіту скошено в ХХ ст. людиноненависницькою чужою ідеологією?

Видання цінне багатющим фактичним матеріалом з усіх областей України. Приверну увагу до Київського міського товариства

політичних в’язнів і репресованих, досвідом роботи якого в незалежній Україні ділиться Адольф Кондрацький. Його батька, начальника штабу танкової частини в Києві, в листопаді 1937 р. було засуджено до страти. Квартиру й майно конфісковано. Через що пройшла мати з трирічною дитиною, коротко не сказати. Попри все синові вдалося здобути вищу освіту. Кандидат історичних наук. Зробив вагомий внесок у роботу Комісії Київради з питань поновлення прав реабілітованих, де він обіймав посади заступника, а згодом секретаря. Лише впродовж 1989—1991 років Комісія реабілітувала 180 тисяч безневинно репресованих. Сотням громадян допомогла поліпшити житлові та матеріальні умови. Ство-

вав Київське товариство політ’язнів і репресованих та очолював його до 2006 р., коли рвою було обрано Григорія Куценка, люду гіркої долі.

Він — інакодумець із віськових. Кадровий офіцер. Потрапив у серпні 1984 р. до камери слідчого ізолятора КДБ СРСР — Лефортовської тюрми через надмірну пристрасть до читання, а конкретніше — через необережні судження про твори О. Солжениціна та інших дисидентів. А далі за вироком — на чотири роки в мордовський “Дубовлаг”. Довідка про реабілітацію з Головної військової прокуратури колишнього Радянського Союзу датована 5 березня 1992 р. У двох словах не переказати того, що повідав у книжці “Дякую тюрмі. Спогади і документи”, видрукуваній Видавничим центром “Просвіта”.

Київське міське товариство політичних в’язнів і репресованих об’єднує близько тисячі осіб. Воно — колективний член Міжнародної асоціації жертв політичних репресій, центр якої — в Москві, й Міжнародної асоціації колишніх політ’язнів та жертв комуністичного режиму із штаб-квартирою в Нью-Йорку, співпрацює з Міжнародним товариством з прав людини, штаб-квартира якого у Франкфурті-на-Майні.

Так час роззв’яє все на свої місця. Ніщо не щезає безслідно. Історія — не лише те, що на поверхні, а й явлене на світ Божий із потаємних схронів, вивільнене з-під грифів суворой секретності.

За виданням — море горя, гіркий спомин про мільйони передчасно обірваних життів. Наклад книги — 3 000 примірників. Вражають ілюстрації — репродукції живописних полотен художника Б. Курликова — відображення жорстоких концтабірних реалій. Усе разом — пересторога на майбутнє, нагадування всім про те, що об’єктивна оцінка неминуча, невідворотна.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук

*Продовження.
Початок у ч. 6, 7, 9, 10 за 2008 р.*

**ТАРАС ШЕВЧЕНКО:
“ПОЇХАЛИ З ЩЕПКИМ
ПОКЛОНИТИСЯ АКСАКОВУ”**

Важливою заслугою Михайла Щепкіна було те, що саме він познайомив Тараса Шевченка з Сергієм Аксаковим і його сім'єю. Сто-сунки (спочатку заочні) між письменниками зав'язалися в грудні 1857 року, коли Сергій Аксаков послав Шевченкові через Щепкіна свою “Семейную хроніку” з автографом. Цей твір, як і книга “Детские годы Багрова-внука” з автографом Аксакова, залишилися у бібліотеці Шевченка після його смерті. Вірогідно, Щепкін розповів Шевченкові багато хорошого про близького йому Аксакова та його сім'ю, яку дуже поважав.

Завдяки Щепкіну 22 березня 1858 року відбулася перша зустріч Шевченка з Аксаковим. Заглянемо до поетового щоденника, в якому передано його ширшу радість від неї: **“Радостнейший из радостных дней. Сегодня я видел человека, которого не надеялся увидеть в теперешнее мое пребывание в Москве. Человек этот — Сергей Тимофеевич Аксаков. Какая прекрасная, благородная старческая наружность! Он не здоров и никого не принимает. Поехали мы с Михайлом Семеновичем сегодня поклониться его семейству. Он узнал о нашем присутствии в своем доме и, вопреки заповеди доктора, просил нас к себе. Свидание наше длилось несколько минут. Но эти несколько минут сделали меня счастливым на целый день и навсегда останутся в кругу моих самых светлых воспоминаний”**.

Шевченко прекрасно розумів значення Сергія Аксакова для російської літератури. 1858 року в Москві вийшла в світ його автобіографічна книжка “Детские годы Багрова-внука”. Коли 1860 року Шевченко почав писати автобіографію, він однозначно висловився за такий виклад фактів у ній: “Я бы желал изложить их в такой полноте, в какой покойный С. Т. Аксаков представил свои детские и юношеские годы, — тем более, что история моей жизни составляет часть истории моей родины”.

24 березня Щепкін знову повіз Шевченка до Аксакова, і поет захоплено записав у щоденнику: **“Еще раз виделся с Сергеем Тимофеевичем Аксаковым и с его симпатическим семейством и еще раз счастлив. Очаровательный старец! Он приглашает меня к себе в деревню на лето¹, и я, кажется, не устою против такого искушения. Разве попечительная полиция воспрепятствует”**².

Микола Жулинський слушно зауважує: “Шевченко мав за що поважати відомого слов'янофіла, який гідно оцінював його творчість. Тарасові Григоровичу було відомо, що Сергій Аксаков, який працював цензором, згодом очолював московський цензурний комітет, активно долучився до видання в Москві творів Г. Квітки-Основ'яненка, Пантелеймона Куліша”.

Тарас Григорович познайомився з синами Аксакова Костянтином та Іваном і доньками — Вірою й Надією. Про останню записав у щоденнику: “...С наслаждением слушал мои родные песни, петье Надеждой Сергеевной”³. У сім'ї Аксакових Шевченко почувався розкуто. Він так пояснив це у щоденнику

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В МОСКВІ Березень 1858 року

*Сергій Тимофійович Аксаков.
“Яка прекрасна, благородна стареча
зовнішність!”*

25 березня: **“Все семейство Аксаковых непритворно сердечно сочувствует Малороссии и ее песням и вообще ее поэзии”**.

Це було точне поетове спостереження. В сім'ї Аксакових панувало сердечне ставлення до Малоросії. На доказ наведемо запис, який залишила в своєму щоденнику Віра Сергіївна, розповідаючи про читання в них Пантелеймоном Кулішем “Чорної ради” в грудні 1854 року: “Три вечера сряду читал нам Кулиш свой исторический малороссийский роман “Черная рада”... Роман этот чрезвычайно интересен и замечателен. Исторические события передаются живо, в полноте всех обстановок; значение козачества, Запорожья, характеры запорожцев слышались живо и верно, язык удивительно прост, жив и передает весь дух малороссийской речи”. З таким самим захопленням слухали Аксакови записки Куліша про Гоголя: “Какие драгоценные отрывки нашел Кулиш! Душа перешла через столько впечатлений при этом чтении”. До речі, Сергій Аксаков, як міг, сприяв написанню Кулішем біографічної книги про Гоголя.

26 березня 1858 року, наступного дня після чергових відвідин Шевченка сім'ї Аксакових, Віра Сергіївна писала в листі до своєї приятельки Марії Карташевської: “Шевченко на всех — и на отесеньку (Сергія Аксакова — В. М.) и братьев, произвел приятное впечатление; он умен и прост... Стихи его всегда чисты и нравственны. Он стихов не читал, но пел немного малороссийские песни, и Наденька, хотя не вдруг, но решилась спеть ему некоторые; что для него значат песни, вообще малороссийская поэзия, нечего и говорить... С Шевченко можно было бы о многом разговаривать, и он начинал было рассказывать, но некогда было”.

Напередодні від'їзду з Москви Тарас Григорович не міг не відвідати Сергія Аксакова. Проте зустрівся лише з сім'єю. **“...Я заехал к Сергею Тимофеевичу Аксакову с намерением проститься. Он спал, и я не имел счастья облобызать его седую прекрасную голову”**.

Для нас дуже важливо, де саме жив тоді Аксаков, який частенько міняв адреси. Є кілька можливостей з'ясувати це. Використаємо найпростішу — візьмемо інформацію з листа Михайла Щепкіна до Тараса Шевченка від 6 лютого 1858 року: “Адрес Аксакова: на Тверском бульваре в доме Юсуповой близ дома оберполицмейстера”. Цього було досить, щоб за Шевченкових часів надійно надіслати будь-яку кореспонденцію. Проте нам хотілося б уявити точні-

ше, де розташовувався будинок, у який тричі приїжджав Шевченко. Тому беремо “Алфавитный указатель к плану Тверской части” і з розділу “Казенные, общественные и владельческие дома” дізнаємося, що будинок княгині Юсупової розташовувався “на проїзді Тверского бульвару”. На плані Тверської дільниці це був № 191. А за № 190 знаходимо: “Обер-полицмейстера, казенный дом, на проезде Тверс. бульвара”. Тобто Аксаков жив на Тверському бульварі (будинок № 24), ближче до Страсної площі, неподалік Арбатської площі.

Після відвідин Сергія Аксакова 22 березня Шевченко обідав сам — обід був пісним з нагоди останнього дня Великого посту — в Троїцькому трактирі. Про його розташування в коментарях до 5-го тому творів Шевченка читаємо: “Троїцький трактир містився на правому березі річки Неглинної (захованої тепер у підземну трубу), на шляху з Кремля в район міста, що звався Занеглинням і заселявся в основному ремісниками”. Простіше сказати, що Троїцький трактир, який особливо славився в 40-х роках XIX століття, передусім серед купецтва, був на вулиці Ільїнці, якою Шевченко вже проходив 20 березня, навпроти Біржі. Зауважимо, що це далеченько від будинку Аксакова; щоб дістатися сюди, треба було вийти чи виїхати на Тверську й нею простувати до Красної площі або спуститися Тверським і Нікітським бульварами до Арбату, а далі — Великою Нікітською чи Воздвиженкою. Можливо, Щепкін їхав у Малий театр і підвіз Шевченка ближче до Красної площі, імовірно, що поет сам прогулявся Московію.

Досить далека й несподівана Шевченкова прогулянка до Троїцького трактиру, щоб пообідати, здається загадковою. Чому в Троїцькому? Тарас Шевченко міг пообідати значно ближче й швидше. На той час у Москві була понад сотня трактирів, а три найзнаменитіші — трактири Гурина, Єгорова та “Саратов” — розташовані у центрі. Але Шевченко прямує в Троїцький трактир, тобто він хотів відвідати саме його. Може, він побував у Троїцькому ще в 40-х, коли слава трактиру була в zenіті. Тим більше, що трактир славився пісними стравами, а в 1844 і 1845 роках Шевченко перебував у Москві також у дні Великого посту. Може, він звернув увагу на Троїцький трактир під час прогулянки Ільїнкою 20 березня. Чи хтось порадив поетові скуштувати пісні страви в Троїцькому. Це схоже на правду. Так я писав у книзі “Тарас Шевченко: “Мое пребывание в Москве” (2007 рік). Вже після її виходу в світ перечитував спогади Олександра Герцена про Щепкіна і звернув увагу на фразу, яку той побіжно кинув, описуючи зустріч артиста в англійському порту Фокстон восени 1853 року: “Он был тот же, как я его оставил: с тем же добродушным видом, жилет и лацканы на пальто так же в пятнах, **точно будто сейчас шел из Троицкого трактира к Сергею Тимофеевичу Аксакову**” (виділення моє — В. М.). Сумнівів нема! Напевне, що саме Щепкін, як тільки вони вийшли від Аксакова, порадив Шевченкові скуштувати пісних страв саме в Троїцькому трактирі.

Ось що писав про трактир московський побутописець XIX століт-

тя Петро Вістенгоф: “Трактиры и рестораны рассыпаны во всех концах города, но лучшие из них сосредоточены около присутственных мест, Кремлевского сада и на Ильинке, где находится знаменитый Троицкий трактир, посещаемый всеми сословиями города и имеющий всегда огромное число посетителей. Во время Великого поста люди высшего общества не стыдятся приезжать сюда обедать, потому что здесь вы найдете лучшую рыбу, свежую икру и все, что только можете вздумать роскошного для постного русского стола”.

Для пісного столу можна було також замовити й простіші, але не менш смачні страви — манну кашу з грибами, пиріжки з капустяних листків, зварені в маковому соку, горох, протертий через решето, всілякі каші та щі, борщ із грибами, картоплю варену, смажену, печену й у вигляді котлет під соусом, різноманітні вінегрети й киселі...

Троїцький трактир потрапив до новітнього лінгвоенциклопедичного словника “Язык старой Москвы” Володимира Єлістратова, в якому читаємо: “Один из самых знаменитых трактиров, наряду с Гурина и др. в Москве (на Ильинке). Упоминается многими авторами, например, А. Сухово-Кобылиным в “Свадьбе Кречинского”: “Я тоже, Михайло Васильевич, исполнил приказания, завернул в Троицкий...” Нагадаю, що “Свадьбу Кречинского” було поставлено 1855 року, й Шевченко, на якого доречно було б послатися в подібному словнику, згадає Троїцький трактир майже в цей час.

В одному з сучасних московознавчих видань зустрів захоплену згадку про те, що в Троїцькому трактирі на Ільїнці 1818 року снідав пруський король Фрідріх Вільгельм III, а у 80-х роках того ж століття — великий князь Микола Олександрович, майбутній російський імператор. Але хто вони порівняно з Шевченком...

Того ж 22 березня в поетовому щоденнику занотовано: **“После постного обеда в Троицком трактире отправился я домой с намерением приготовить к ночному кремлевскому торжеству... В 11 часов я отправился в Кремль”**.

Про свої враження від нічної великодньої служби в Кремлі Шевченко записав у щоденнику: **“Если бы я ничего не слышал прежде об этом византийско-староверском торжестве, то, может быть, оно бы на меня и произвело какое-нибудь впечатление, теперь же ровно никакого. Свету мало, звону много, крестный ход, точно взвезский пряник, движется в толпе. Отсутствие малейшей гармонии и ни тени изящного. И до которых пор продлится эта японская комедия?”**

Водночас із Шевченком один із кремлівських храмів відвідав Лев Толстой, який дивився на релігійне дійство іншими очима: “...Пошел... на площадь в Кремль. Глазеющий народ. Зашел в церковь. Хорошо. Христос Воскресе!”

Якщо Москва щиро захоплювалася величчю і незабутньою пасхальною службою в Кремлі, Шевченко теж пішов, але... розчарувався!

Що дратувало поета? “Света мало, звона много”, та й хресний хід рухається в натовпі, ніби “вя-

земский пряник”. Яке знання Шевченка тодішньої московської мови! Сучасник поета Петро Вістенгоф писав про пряники з Вязьми як про типові купецькі ласощі. Вислів “vazemskie пряники” увійшов до вже згаданого лінгвоенциклопедичного словника Володимира Єлістратова “Язык старой Москвы”. Але, на жаль, без посилання на великого українського поета, який єдиний вжив його як образну й вражаючу метафору. Ішлося про пряник, від якого в роті залишається відчуття терпкості, стягування, в'язкості...

Одне слово, “отсутствие малейшей гармонии и ни тени изящного”. Враження таке, що Шевченко сприйняв великодню відправу в Кремлі не як релігійне торжество, а як ритуально-соціальний фарс (“японську комедію”). Має рацію Іван Дзюба, наголошуючи, що православ'я офіційного ґатунку, яке стало казенною, насильницькою релігією, слухняною службою влади, символом облудності режиму, відштовхувало Шевченка. “Самі слова “православ'я”, “православний” він уживає не як ідентифікацію своєї віри, а здебільше з негативним емоційним забарвленням — порядком саркастичної інтерпретації офіційної фразеології”. Пам'ятаймо, що на ставлення поета до православ'я впливало глибоке розуміння тієї непривабливої ролі, яку відводив церкві царизм у своїй політиці зросійщення України та інших народів.

Отже, вихлюпнулося того дня те, що давно наболіло й нуртувало в душі, — глибинне відчуття поведінки, надуманості, фальші багатьох релігійних обрядів і людських учинків у православному декорі.

Для великого поета Бог не був суголосним з деякими релігійними обрядами та виявами віри, з царським духовенством. Пам'ятає в “Неофітах”, присвячених Щепкіну?

*Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться. Все брехня —
Попи й царі...*

Це було написано незадовго до поетових відвідин великодньої відправи в Москві. **Віра в Бога була частиною Шевченкового генетичного коду**. З цією вірою було нерозривно пов'язане все Шевченкове світосприйняття: “Для человека-материалиста, которому Бог отказал в святом, радостном чувстве понимания Его благодати, Его нетленной красоты, для такого получеловека всякая теория прекрасного ничего больше, как пустая болтовня”. Саме тому кремлівський церковний антураж поет сприймав, як несумісний з Євангелією. За декоративно-ляльковому, як йому здавалося, оточенні неможливо читати тексти про земне життя Ісуса Христа та його жертву в ім'я людей.

Далі буде.

¹ Ідеться про підмосковну садибу Абрамцево, де з 1843 року Сергій Аксаков жив улітку.

² Шевченко планував відвідати Москву й побувати в Аксакова, проте встановлення за ним у Петербурзі поліційного та жандармського нагляду не дало змоги це зробити. 25 квітня 1858 року Шевченко писав Аксакову: “Предположение мое посмотреть на Москву в конце мая и вас поцеловать не сбылось”.

³ Микола Гоголь, який був у Аксакових, любив слухати Надію Сергіївну і співати з нею українських пісень. Григорій Данилевський згадував про те, як Надія Аксакова співала для Гоголя: “...Он после первого стакана чаю, сказал Над. С. Аксаковой: “Не будем терять дорогого времени” и просил ее спеть... Гоголь остался очень доволен пением молодой хозяйки, просил повторять почти каждую песню...”

“Вербне свято має магичні обрядодії, спрямовані на турботу про здоров’я людей і худоби, про врожай, кохання, щасливе життя”.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Звіщення пастухам про народження Ісуса. Дереворит Іліуса Карольсфельда, 1860 р.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

БЛИЗЬКІ Й ДАЛЕКІ

Продовження.
Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12 за 2008 р.

Усі ми блудили, немов ті овечки, розпорошилися кожен на власну дорогу, — і на Нього Господь поклав гріх усіх нас! Ісая, 53 : 6

Прозираючи майбутню спокуту гріхів, яку Господь покладе на Спасителя, пророк порівнює людину з вівцею, що загубилася. Заблукалим називали того, хто відвертався від Бога й тинявся в пустелі безвірництва, аж поки духовний Пастир не знайде його й не поверне на праведний шлях. Так, за словами євангеліста Матвія, вчиняв Ісус: А як бачив людей, змилосерджувався Він над ними, бо були вони змучені та розпорошені, як ті вівці, що не мають пастуха (9 : 36). І доручав їх учням своїм.

Першу згадку про овець знахо-

димо на початку Книги Буття: І був Авель пастух отари (4 : 2). Своєю сумлінною працею він догодив Богові, що й викликало заздрість брата. Не опанував Каїн своє гріхове пожадання, зазичнув на братове життя, і потяглася від Авеля скорботна низка невинно убієнних. Відтоді мирна пастуша справа стала символом служіння громаді, а вівця — сумирності, слухняності, покірливості й жертвності. Цю біблійну традицію християни ретельно оберігають.

Дбайливе ставлення до вівці зумовлене потребою, бо завдяки їй первісна людина задовольняла майже всі життєві запити. Овечі шкури і вовна, сир, молоко і м’ясо були найкращими, служили їжею, питвом і одягом, що давало можливість перейти від мисливства до скотарства. Зробивши такий доленосний крок, Авель заслужив прихильність Усевишнього... А що каже наука? Нібито 9 тисяч років тому не знайомий з металами канибал неолітичної доби, знаряддями якого були кам’яні сокири і ножі, приручив дикого барана —

«З БОЖОГО САДУ»

м у ф л о н а, від якого і походить багато відомих порід свійських овець.

За античних часів найкращих овець жертвували Богові задля Його прихильності. У книгах Старого Завіту згадано жертви на спокуту гріхів, за провину, на обітницю, на похвалу або подяку та інші (Левіт, 7 : 12). Тварин спалювали на жертovníку цілком або частинами, а рештою трапезували учасники жертвоприношення. Християнська церква жертovníк замінила вітарем, де Богові приносять єдину, безкровну, таємничу, духовну, новозавітну жертву Столу Господнього (І ап. Павла до коринтян, 10 : 21).

В одному з Давидових псалмів так оспівано стосунки людини з Богом: Господь — то мій Пастир, тому в недостатку не буду, — на пасовиськах зелених оселить мене, на тиху воду мене запровадить (23 : 1). Цю поетичну метафору, нагороджену вірою в Єдиного Бога, повторює через три століття пророк Ісая: Не будуть голодні вони ані спрагнені... Той, хто їх милує... до водних джерел поведе їх (49 : 10).

Чабан з отарою тривалий час кочував далеко від житла, отже, був самітником, навіть пустельником. Він харчувався молоком і сиром, але не міг убити вівцю, яка йому не належала. Такого пастиря мав на думці пророк: Немов пастух, пасти-ме своє стадо, рукою власною збере їх, агнят носитиме на грудях... (Ісая, 40 : 11). І сьогодні у Карпатських горах можна побачити вівчаря, який несе під теплим кожухом агнятко, що надто слабке і не може йти за своєю матір’ю.

Перші слухачі Ісуса добре розуміли, чому він називав себе Пастирем. При цьому метафора набувала нового, християнського змісту: Я — Пастир Добрий! Пастир добрий кладе життя своє за вівці (від Івана, 10 : 1). У притчі про пастиря Ісус пригадає звичай називати овець іменами: Я ж — добрий пастир і знаю своїх, а мої мене

знають. Лагідність, покірливість і безпорадність овець, що відбилися від гурту, викликають співчуття. В іншій притчі Христос говорить про чоловіка, який має 100 овець; якщо хоч би одна заблукає, то він залишить 99 інших і піде шукати її. А коли знайде, то принесе на плечах додому і радітиме їй більше, ніж усій решті (від Матвія, 18 : 12—14). “У християнських катакомбах перших віків ми знаходимо переважно символічні зображення Христа, — писав о. Олександр Мень у книзі “Син людський”. — Це або пастир з овечкою на плечах, або виноградна лоза, або ягня”.

У ті благословенні часи, коли праця супроводжувалася молитвою, стриження овець було ритуальним дійством, велелюдним і урочистим, подібним до збирання винограду. Власники отар не лише спостерігали за працею, а й влаштовували святкові трапези й розваги для робітників. У відповідних церемоніях нерідко брали участь найвищі особи держави (11 царів, 13 : 24). Господар мав годувати стригалів, подаючи їм з власних рук хліб, вино і м’ясо нарівні з почесними гостями. Вівцю стригли у той самий спосіб, що й нині. Зв’язавши ноги, тварину клали на бік і тримали так, поки не позбавляли руна — вовни. А розмотузивши, приказували: “Здорова скачи, одвовка втечи, знову рунце принеси!” З покірливістю вівці під час цієї операції пророк Ісая порівняв поведінку Слуги Божого, який знає мук за гріхи інших і як овечка перед стрижнями своїми мовчить (53 : 7). Після того, як вовну мили й чесали, слід було прясти, а це вже — жіноча праця. У Приповістях Соломонових улавлена добродішним господином: Вона руки свої простягає до прялки, а долоні її веретено тримають (31 : 19). Далі знову надходила черга чоловіків, бо переважно вони працювали на верстатах. Так було і в Україні, що засвідчують прізвища Ткач, Тка-

ченко, Ткачук. Апостол Павло, чия християнська ревність була безмежною, а богословське обдарування — незрівнянним, теж володів цим ремеслом: ткав із вовни теплі намети.

Старозавітні вівці поступалися нинішнім головним чином невисокою якістю вовни. Хоч є відомості, що і за Соломонових часів подекуди існувало тонкорунне вівчарство. Сьогодні це неможливо перевірити, бо відтоді на Близькому Сході змінилося безліч порід, аж поки вівчарі не зупинилися на товстохвостих (курдючних) з Іспанії, яких там досі вважають за найкращих. Щось подібне відбулося і в Україні. Тривалий час у нас вирощували стародавні східні породи, зокрема каракульськ у вівцю. Тож переважало грубововняне, смушкове або каракулеве вівчарство. Наприкінці XVIII ст. ситуація змінилася на користь тонкорунного, бо тоді з Європи до нас потрапили вівці іспанських порід. У поміщицьких господарствах Півдня з’явилися отари тонкорунних овець, серед них вирізнялася асканійська порода, виведена на Херсонщині, у маєтку колишніх простих вівчарів Фальц-Фейнів, які збагатилися наполегливою працею. Будинки-музеї цієї славної родини зберігся у Державному біосферному заповіднику Асканія-Нова — прекрасній оазі екзотичних рослин, звірів і птахів серед широких степів. Разом з онуком засновника роду, Федором Фальц-Фейном, його створив український учений-самоук Клим Сіянко.

Як усі свійські тварини, вівця гідно презентована в українському фольклорі. Наприклад приказка “Ходить, як овечка, а буцькає, мов баран” підкреслює невідповідність зовнішніх ознак і поведінки; кажучи “Баране, не моти вовну вовкові”, закликають дурня до обережності, та й самовбивчий нігілізм невігласа теж порівнюють з баранчою впертістю. Вислів “Його ведуть, мов ягня на зарі” теж має біблійне коріння (Ісая, 53 : 7). І якщо прізвища Овчар, Овчаренко — відгомін дідівської професії, то Баран і Баранов свідчать про особисті якості славних предків.

● УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ

Микола ДМИТРЕНКО

ВЕРБА — священне дерево-тотем для пращурів українців, символ світового дерева, прадерева життя, ритуальне дерево весняного нового року (перший місяць первісно називали вербень, вербич); плодючості, росту, гнучкості, невивагливості, здоров’я; води; кохання; дівчини, жінки (найчастіше — вдови), смутку, туги, прихистку нечистої сили тощо.

Верба пов’язана “з космогонією та міфологією народу і символізувала першоджерело творення світу або Прадерево життя, тобто Чумацький Шлях на небі або нашу Галактику. Як символ Чумацького Шляху верби садили над шляхами. Доторкнувшись до людини освяченою вербою — означає поєднати її з космічними силами Всесвіту, надати можливостей відродження і здоров’я. Збудувавши хату, в Україні обов’язково садили неподалік вербу” (О. Знойко).

І справді: “Верба коло городу відверне шкоду”. Космогонічне та інші значення верби широко відображено в українському фольклорі. Зокрема, у прислів’ях: “Де верба, там і вода, де вода, там і верба”, “Дарма верба, що груш нема, аби зеленіла”, “Верба, що лугова трава: її викосиш, а вона знову росте”, “Верба і дівчина всюди приймуться”, “Без верби й калини нема Україні”. А в загадках констатовано: “Лежить верба посеред села: як встане — до неба дістане”, “Стоїть верба посеред села, розпустила гілля на всьєньке Поділля” (сонце в небі).

Вербу ідеалізують у народній уяві до найвищої міри — золотого (сонячного) родового дерева, що росте й розквітає, стає запорукою безсмертя роду, що й зображено в колядці:

А в нашого господаря золота верба,
А на тій вербі золота кора.

А на тій вербі рожевї квіти.

Ой то не верба — Іванова жона,

Ой то не квіти — то Іванові діти.

Символ-поєднати вербу у свідомості українців існує в поєднанні з водою — образами річки, ставу, криниці, джерела. Верба й росте, як правило, біля води, у вологих місцях: “Де срібліє вербиця, там здорова водиця”. Вважали: хто з дитинства посадить вербу (вона приймається без кореня — навіть із

«А НА ТІЙ ВЕРБІ ЗОЛОТА КОРА»

палиці), той ростиме здоровий і щасливий, а дерево, якщо до нього притулятися, забира-тиме все зле, брудне, негативне.

З вербою пов’язують річний календарний цикл, щорічне оновлення, весняне пробудження природи від зимового сну: “Прийде вербниці, назад земля вернеться”. Набухання бруньок, поява жовтенько-сріблястих пухнастих “котиків”, цвітіння дерева відгукувалося у людському естві пробудженням і відновленням життєвих сил, почуттів, викликало багато позитивних емоцій, давало старшим відчуття припливу енергії, а молодим дарувало крила надії на щасливу долю, кохання, кликало до мандрівки в пошуку успіху, пари.

У календарній обрядовості українського та інших слов’янських народів верба має вагомий відгук. Ще лежали сніги, а юнь ішла на пагорби весну закликати, розбуджувати природу магичними діями та ігровими піснями, зверталися й до верби: “Ой вербо, вербо, вербице! Час тобі, вербице, розвисься!”

З образом верби в народній ліриці пов’язані мотиви кохання, переходу до іншого стану (від незаміжжя до заміжжя). Веснянки, купальські, весільні пісні багаті на згадки про роль верби як родового дерева. Так, весняна пісня-гра “Вербовая дощечка” — яскравий приклад ініціації дівчинки-підлітка (підлітка), її магичного сакрального бажання сподівання гармонійних взаємин, ритуального майбутнього переходу до шлюбу вербою кладкою (мостом). Дівчата стають у два ряди обличчям одні до одних, сплітають руки, створюють таким чином місток, “дощечку”; з одного кінця ряду висаджують на цей місток-дощечку Насточку, вона йде до кінця ряду, а потім назад і так повторює тричі, снує, як “жучок” сюди-туди під пісенний супровід.

У цій пісні-грі О. Потебня вбачав глибокий архайчний (міфічний) мотив: ходіння сонця-жучка небесним мостом. О. Таланчук писала, що образ вербової кладки, містка означає кохання, шлюб. Всохла, підточена водою верба — нятяк у веснянці на дівчину, яка забарилася з одруженням.

Давнє Вербне свято перед Великоднем (Великий день весни) в Україні мало низку магичних обрядодій, спрямованих на турботу

про здоров’я людей і худоби, про врожай, кохання, щасливе життя. Як релікт тієї давньої хліборобської культури зберігся звичай після збирань на лоні природи, освячення волхвами (жерцями) вербових гілочок брати ті галузки й нести по домівках, торкатися ними рідних (особливо дітей та молодих), примовляючи: “Не я б’ю — верба б’є: щоб був великий (варіант — високий), як верба, здоровий, як вода, веселий, як весна, а багатий, як земля!”

Гілками верби легенько вдаряли й домашню худобу, щоб була здорова й плідна, не тонула в трясовині й щоб її звірина (вовки) не розірвала. Ці гілочки зберігали під стріхою або в коморі в куточку, а якщо довго не було дощу, то намочували пагіні у воді — дощ неодмінно йшов.

Вербовими прутиками розганяли грозіві хмари; вперше навесні виганяли товар (худобу) на пасовище; зупиняли пожежу; цим прутиком шукали воду (джерело) для копання криниці тощо. Криниці обсаджували вербами для очищення води, доброго смаку; відра робили з вербових дощочок або дощанок.

Під час купальського свята влітку на Поділлі, Волині, в інших місцевостях дівчата з хлопцями вибирали “купайлицю” — вербове невелике, але розкішне, з багатьма гілками дерево, ставили його на леваді, на березі річки і вбирали — прикрашали стрічками, “качалками” (Східне Поділля — спілі вишні з хвостиками, сплетені на невеликій паличці з допомогою ниток), пізніше — й цукерками. Дівчата водили навколо купальського дерева хороводи, співали різноманітних обрядових пісень, часто з жартливими мотивами загравання з хлопцями:

Наше купайло з верби, з верби,
А ти, Іване, прийди, прийди.

прийдеш на купайла,
і з тебе душа й пара!

Вечері підходили до дерева, розпорошилися кожен на свою купайлицю. Кожен зривав собі стрічку, дівчата знали, чию. Іноді деяким дівчатам хлопці, зірвавши кілька гілочок, робили зелене перевесло й намагалися вчепити навколо стану — нятякали на бажання любитися й мати від милої дитину. Так парувалися. Обчухране купальське деревце спалювали або кидали у воду.

У дитячих іграх, забавах верба відігравала певне значення ініціації. Так, хлопчак, випробовуючи міцність хребта кожного, спирался руками на плечі (пагони) і підстрибували, навалюючись усією вагою на об’єкт випробування: “Чи дуб, чи верба, чи баба гнила?” Якщо стояв непорушно — дуб, гнувся — верба, а дуже сильно гнувся чи й падав — баба гнила.

В одній із весільних пісень зображено символічну картину, властиву шлюбним мотивам щедрівок (про яблуню і яблучко): “Ой стоїть верба не рік, не два. //Не стій, вербо, розвивайся! //Розвий собі сімсот квіток, //Сімсот квіток і чотири: //Всім боярам по квіточці, //Усім дружкам по квіточці, //Іванкові нема квітки — Іванкові квітка — Наталочка дівка”.

У християнстві ставлення до верби неодноточне: з одного боку, це священне дерево (спадок давніх вірувань), з іншого — прокляте диявольське. За легендою, з верби було зроблено цвяги, що ними збили хрест для розп’яття Ісуса Христа. Іноді про дивне кохання люди кажуть: “Закохався, як чорт у суху вербу”.

Образ верби бачимо у фразеологізмах “За ним (нею) золоті верби ростуть” (за що не візьметься, що не зробить, то все не так, зіпсує справу); “Вербу носити почав” (запив); “У нього на вербі груші ростуть” (первісно: чарівник, умілець; нині конотується як брехун, що вигадує всілякі небилиці). Останній фразеологізм своєрідно трансформовано в усмішці: “Лізе коза на вербу, а корова й питає: “Гей, козо, а чого ти на вербу лізеш?” — “Як чого? Грушки їсти”. — “Дурна ти коза: на вербі грушки не ростуть!” — “Сама ти дурна! В мене грушки із собою!”

Образ верби в українській літературі опрацьовано як символ природи й національної ідеї. У творах поетів-романтиків, Т. Шевченка, Лесі Українки, О. Олеса, В. Симоненка та багатьох інших в образі верби постають дівчина, жінка, мати, вдова, Україна.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

У Національній музичній академії України імені П. Чайковського (малий зал, вул. Городецького, 1/3) 7 квітня о 19.00 відбудеться творчий вечір композитора Володимира Рунчака.

У програмі твори: “Homo ludens I” для саксофона, “Музичка для маршрутки “Пекін—Київ (конса)” для саксофона та плівки, “Дайте дві Шевченківські премії всім, хто хоче мати одну” для двох саксофонів, “Зі мною ще Хтось, три Заповіді Блаженства” для саксофона, труби та фортепіано, “Contra spem spero” для квартету саксофонів, “Концерт для саксофона з оркестром (версія для саксофона та фортепіано).

TERRA INCOGNITA — ЦЕ САМА ЛЮДИНА

Валентина ДАВИДЕНКО
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Музиканти довершили імпрезу, відтиснувши, мов печаткою, потужну коду: джазові композиції Open Blues Band теж несли прообраз покоління, варіюючи знайомі мотиви. Так мені уявилося чорнобілою графікою вечірнього Львова: веселе товариство, весняний променад, панове з недбало закинутими через плече шаликами, пані, замкнуті в талії вузьким поясом макінтоша і високими, до кісточки, черевичками. Місяць над пам'ятником і трамвайна дуга. Втім, для львівського джазу останній образ занадто камерний, це вже київське мислення, бо в нас грають витонченіше. Львів'яни ж брали експресію. Навіть відкриваючи свою виставку в рамках столичного масштабного проекту “Мистецька мапа України” в Музеї сучасного образотворчого мистецтва, експресивно проголосили: Львів у всі часи був найпотужнішим осередком образотворчого мистецтва на теренах України. Київський бомонд, як завжди, трохи індивідуальний і розслаблений внутрішнім переконанням, що мистецький поступ — таки з тутешніх пагорбів, гречно всміхався на ті палкі промови.

І все ж захоплюючи подорож мапою України з відвіданням знайомих мистецьких центрів, знайомством із художніми школами та їхніми найвидатнішими представниками почалася у нас львівською виставкою. П'ять поколінь художників — а це живописці, графіки, скульптори — майже 60 авторів, чий твори представлено в експози-

ції, уособлюють у нашій уяві те, що ми звикли називати мистецтвом Львова. Куратор Мар'яна Мусій зауважила, що визначальні критерії у формуванні кола авторів, включених до проекту, — не лише високий художньо-естетичний рівень їхніх творів, а й значуща громадська чи педагогічна діяльність, що справила значний вплив на мистецьку аuru міста. “Це Іван Труш, Олена Кульчицька, Роман Сельський, Карло Звіринський, Любомир Медвідь, Зиновій Флінта, Олександр Аксінін, Альфред Максименко, Василь Бажай, Влодко Кауфман та інші. Є маловідомі імена навіть у вузькопрофесійних колах, як Степан Тітко. Музей має на меті ввести ці імена у мистецький обіг, адже їхня творчість репрезентативна для свого покоління, а твори, обрані для проекту, відображають принципову філософсько-мистецьку позицію авторів. Молоді ху-

джники Оксана Проценко, Михайло Тимошенко, Тамара Грідяєва вирізняються на тлі своїх ровесників неординарним художнім баченням, своєрідністю виражальних засобів та впізнаною творчою манерою”.

Найкращих представників львівського мистецького осередку минулого століття, виявляється, не можуть назвати навіть студенти Львівської академії. Це з'ясував колекціонер Тарас Лозинський. На його запитання студенти заледве назвали три прізвища. Та й визначити своїх геніїв навіть поміж увічнених імен нині непросто. Думка професіоналів-мистецтвознавців, колекціонерів і представників арт-бізнесу збігається не завжди. Тарас Лозинський, наприклад, заявив категорично, що колекціонери чинитимуть опір арт-бізнесменам, які прагнуть поставити ім'я Сергія Шишка попереду Івана Труша. Такі ось вітри й подмухи у верховітті арт-ринку.

Ми ж розглядаємо крону мистецького дерева зі свого людського зросту, себто від землі. Тож спершу бачимо найближчі галузки, знайомі нам візії сьогочасного буття, те, що, може, й не зачепить серце, а лише дряпне уяву: “Чи не остовпіє глядач?” Та від полотна “Сиди і не крутись” є тривала мандрівка поглядом угору, коли можна

“Двоє”. Іван Завадовський

пережити приємні миттєвості власного відкриття львівського мистецького храму в усій повноті імен. Та й автори проекту “Мистецька мапа України” Михайло Шевченко і Тетяна Грущенко пояснюють, що не про класифікацію мистецьких осередків України вони думали, готуючи виставку. “Цим проектом намагалися найперше зафіксувати і показати строкату картину Мисця, що перебуває у полоні власних міфів і, можливо, допомогти позбутися їх. Подивитися іншими очима на історію, свідком якої було багато учасників проекту й переосмислити її за “гамбурзьким рахунком”, звільнившись від тягара особистісних уподобань.”

Та звісно, проект має передусім просвітницьку функцію, серія виставок в Музеї сучасного образотворчого мистецтва представитиме знайомі мистецькі центри і художні школи України — а це (окрім Львова) Харків, Одеса, Ужгород, Донецьк, Івано-Франківськ, Чернівці, Сімферополь та інші міста. Між ними, на думку авторів проекту, слід відновити творчі комунікації та залучити художників до єдиного артпроцесу, монополія якого зараз належить Києву. У цьому сенсі проект сприятиме децентралізації мистецького життя і створенню конкурентоспроможних регіональних осередків на кшталт європейських.

Вернісаж львів'ян разом із групою Open Blues Band завершив перформанс Влодка Кауфмана. Художник на очах глядачів творив меморіальну дошку. Двоє відрізили суміші (глина, цемент?) довелось довгенько розбавляти водою в ночовках. Цим займався асистент і таки натовмився. Хтось із присутніх повідомив, що насправді суміші планувалося два мішки. Як на мене, і того, що було на підлозі, забаво. Перформанс передбачає знаковість або ж мистецький хід навіть в банальному виробничому дійстві. Допоки асистент вимішував будівельну масу, художник творив полотно — меморіальну дошку, але хутко згріб фарби з палітри в ту ж таки темну масу, а потім замастив нею і палітру, й картину. Наприкінці все те помістив у ночовки, разом з асистентом вони дружно зарівняли сірий цемент і залишили застигати. Я не очікувала результату творчості, лише згадала доречну цитату, здається, з виступу Богдана Гориня: “Terra incognita — сама людина”. І це вмістило весь настрій нинішнього вечора. Маленьке полотно Івана Труша, яке мені так припало до душі на львівській виставці, місяць у весняному київському небі й трамвайна дуга. Джаз. Початок музичної фрази...

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Святослав МІЗЕРНЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301214
Наклад — 30000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

